

APROXIMACIÓ A L'ESTUDI ARXIVÍSTIC DELS FONS HISTÒRICS DELS TEATRES DE BARCELONA

HELENA CLARA ESCOBAR SOCÍAS

Director del treball: Xavier Tarraubella i Mirabet

Any d'elaboració: 2012

Treball de recerca del Màster d'Arxivística i Gestió de Documents

Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents

Col·lecció Treballs fi de màster i de postgrau

Com citar aquest article: Escobar Socías, Helena Clara. 2012) *Aproximació a l'estudi arxivístic dels fons històrics dels teatres de Barcelona*. Treball de recerca del Màster d'Arxivística i Gestió de Documents de l' Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents. (Treballs fi de Màster i de postgrau). Http://... (consultat el ...)

Aquesta obra està subjecta a llicència Creative Commons Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 3.0 Espanya (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>). Es permet la reproducció total o parcial i la comunicació pública de l'obra, sempre que no sigui amb finalitats comercials, i sempre que es reconegui l'autoria de l'obra original. No es permet la creació d'obres derivades.

Resum

Aquest treball pretén definir i analitzar, des d'un punt de vista arxivístic, els fons històrics dels teatres de la ciutat de Barcelona, així com exposar les principals casuístiques de custòdia i conservació. A partir de l'estudi i la descripció de sis fons documentals es planteja una proposta de quadre de classificació genèric i s'analitza el valor i la riquesa informativa de la documentació. També s'estudia el marc legal mitjançant el qual es justifica la conservació d'aquesta documentació com a bé integrant del patrimoni documental català. Finalment, s'esbossa una estratègia per a la recuperació i la futura preservació.

Paraules clau: Teatres, arxius històrics, Arts escèniques, fons privats, Barcelona, patrimoni documental català, quadre de classificació, descripció, partitures.

Resumen

El presente pretende definir y analizar, desde un punto de vista archivístico, los fondos históricos de los teatros de la ciudad de Barcelona, así como exponer las principales casuísticas de custodia i conservación. A partir del estudio y la descripción de seis fondos documentales se plantea una propuesta de cuadro de clasificación genérico i se analiza el valor y la riqueza informativa de la documentación.

También se estudia el marco legal mediante el cual queda justificada la conservación de este tipo de documentos como bienes integrantes del patrimonio documental catalán. Por último, se traza una estrategia de recuperación para garantizar la a largo plazo.

Palabras clave: Teatros, archivos históricos, Artes escénicas, fondos privados, Barcelona, patrimonio documental catalán, cuadro de clasificación, descripción, partituras.

Abstract

The present work aims to define and analyse, from an archival point of view, the Barcelona's theatres historical funds, as well as present the main aspects of their safe-keeping and conservation. Based on the study of six collections a generic classification scheme is proposed in addition to the value and wealth of the information contained in the documents.

The legal framework that justifies the conservation of the documents as part of the integral documentary heritage of Catalonia is also evaluated. Finally, we also devise a recovery strategy to guarantee the documents' safeguard in the long term.

Keywords: Theatres, historical archives, performing arts, private funds, Barcelona, catalán heritage, descripción, scores.

SUMARI

1	Introducció	8
2	Definició dels fons de teatres i identificació del productor	10
3	Presentació històrica dels teatres de Barcelona.....	12
4	Conservació i custòdia dels fons dels teatres	16
4.1	Fons documentals custodiats en institucions d'arxiu i biblioteca	16
4.2	Eliminació dels fons	16
4.3	Fons documentals custodiats pels mateixos teatres	17
4.4	Fons documentals custodiats per persones particulars.....	18
5	Fonaments legals per a la conservació dels fons.....	19
6	Valor primari i secundari de la documentació: noves fonts per a la recerca	23
7	Quadre de classificació: recull de les principals sèries.....	34
8	Estratègies de recuperació, preservació dels arxius històrics del Teatres.....	42
9	Fitxes descriptives dels fons documentals	44
9.1	Fons Teatre Circ Barcelonès	44
9.2	Fons el Molino	49
9.3	Fons teatre de Catalunya- Eldorado	59
9.4	Fons Teatre Romea	65
9.5	Fons del Gran teatre del Liceu	76
9.6	Fons del teatre Principal o Casa de la Comèdia	83
10	Conclusions	90
11	Bibliografia i Fonts arxivístiques.....	92

1 Introducció

Aquest treball és una aproximació a l'estudi dels fons històrics dels teatres de la ciutat de Barcelona.

El pas previ a l'elaboració del treball fou localitzar els fons als diversos arxius: el Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques, la Biblioteca de Catalunya i l'Arxiu Històric de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. Entre aquestes 3 institucions custodien un total de 8 fons documentals. D'aquests fons, en vaig descartar 3 per al meu estudi, ja que eren de teatres més contemporanis.

Un cop localitzada la documentació ingressada en arxius, vaig fer una tramesa massiva de correus electrònics adreçats als teatres històrics que continuen en actiu, ja que el primer objectiu del treball era poder fer un estudi a partir de la documentació històrica conservada als mateixos teatres. A causa de les minses respostes obtingudes, només puc estudiar, sota aquesta casuística, el fons del teatre Romea .

Per altra banda, inicio una investigació per poder reconstruir el fons documental del Molino, ja que al centre de documentació del MAE em van comunicar que aquest s'havia disgregat. A partir d'una entrevista amb el president del CERHISEC, m'informo que la documentació fou rescatada d'un contenidor per una veïna del poble Sec, qui en féu donació a l'Ateneu Enciclopèdic Popular.

Pel que fa al fons del teatre Romea, vaig descobrir, en un armari dels despatxos de l'administració, bona part de la documentació que es considerava perduda. El meu treball de camp al teatre va durar diversos dies, fins que vaig tenir la certesa que ja havia localitzat tota la documentació. El gerent del Romea ha estat de molta ajuda, no només en allò referent a la documentació del seu teatre, sinó també per entendre les dinàmiques de la indústria i la gestió teatral.

Vaig considerar que, en un estudi sobre els fons documentals dels teatres, havia de ser-hi present el Gran Teatre del Liceu, la documentació del qual està en estudi per part d'un grup de recerca de la UAB. Des de l'ESAGED, em van facilitar el contacte del coordinador del grup de recerca *Les músiques a les societats contemporànies*, els quals em va proporcionar un inventari de la documentació.

Per tant, els fons documentals que serviran de base per al meu estudi són: el Fons del Teatre Circ Barcelonès, el del Molino, el d'Eldorado, el del Teatre Principal, el del Romea i el del Gran Teatre del Liceu.

Per a l'estudi dels fons, he fet servir unes fitxes inspirades en la NODAC i he elaborat una descripció per a cadascun dels fons proposant-hi un quadre de classificació. La història del productor, en la majoria de casos, ha estat possible elaborar-la amb la mateixa documentació del fons a causa de la inexistència de bibliografia específica. A partir de les dades recopilades sobre la documentació conservada de cada teatre, desenvolupo el marc teòric del meu treball que inicio amb la definició del concepte arxiu de teatre i amb la delimitació del productor.

M'ha semblat interessant incloure un capítol dedicat a la història i evolució dels teatres de Barcelona, mitjançant el qual es mostra fins a quin punt foren importants aquests en la vida social i cultural dels barcelonins i les barcelonines.

També analitzaré les lleis que regulen la conservació d'aquests fons com a béns integrants del patrimoni documental català i estudiaré la diversa sort que han patit aquests fons: eliminació, conservació en mans de particulars, ingrés en un arxiu públic, etc.

Dedicaré un capítol a analitzar el valor de la documentació, així com a identificar la informació que se'n pot extreure.

A partir dels quadres de classificació dels teatres estudiats, elaboraré un quadre general que plasmarà les sèries comunes a tots els fons. Aquest quadre podria servir de referència per classificar fons d'altres teatres.

Destinaré un capítol a exposar, des del meu punt de vista, les estratègies que caldria adoptar per traçar una política de recuperació i preservació dels fons dels teatres.

A l'últim capítol del treball, que és també el més extens, hi reproduiré les fitxes descriptives dels fons documentals que han servit de base per a l'elaboració d'aquest estudi.

2 Definició dels fons de teatres i identificació del productor

Els fons documentals dels teatres¹ són aquells que reuneixen la documentació produïda fruit de la gestió i l'explotació d'un espai escènic, tant en el vessant administratiu com en l'artístic.

Els fons històrics dels teatres reuneixen, de manera més o menys íntegra, la documentació pròpia de les tasques de gestió econòmica i patrimonial, de la coordinació del personal, de la producció artística i de la promoció i distribució comercial. No s'han de confondre amb aquells produïts per les companyies de teatre, ni tampoc amb les col·leccions de fotografia, cartells i programes de mà que han estat reunits segons criteris subjectius per persones privades, biblioteques i centres de documentació.

Un dels principals problemes a l'hora d'afrontar l'organització i la descripció d'aquests fons és la identificació del seu productor, ja que l'entramat administratiu acostuma a ser molt complex. Aquesta dificultat parteix del fet que la propietat del teatre i la seva explotació artística corresponen, en la majoria de casos, a persones jurídiques diferents: els propietaris de l'immoble i els gestors de l'espai escènic. Ambdós ens generen documentació pròpia, però relacionada amb la mateixa activitat: el funcionament del teatre.

La dificultat s'agreuja pel fet que, en molts casos, la documentació de les empreses propietàries i de les d'explotació artística està barrejada. En aquest sentit, la mateixa fragmentació dels fons i la desaparició de la documentació de constitució de les societats impossibiliten, en molts casos, trobar el nom del productor o productors.

És necessari, doncs, per a un tractament arxivístic correcte de la documentació, concretar si cada societat d'explotació artística i cada empresa propietària del teatre generen un fons independent.

Michel Duchein, a l'article «Le respect des fonds en archivistique: principes théoriques et problèmes pratiques», planteja que el primer criteri que ha de complir cada productor generador de fons és el de nom i el d'existència jurídica pròpia. Hauríem de considerar, doncs, que cada societat empresarial seria generadora de fons. Per exemple, en un mateix teatre, hi trobaríem tres fons de la propietat de l'immoble i quinze més de les empreses d'explotació artística.

Si tenim en compte criteris pròpiament funcionals com els que proposa Heather MacNeil a l'article «The context is all: Describing a Fonds and its Parts in Accordance

¹. He deixat de banda per aquest estudi els teatres d'associacions i parroquials producte de la iniciativa social

with de Rules for Archival Description», es pot considerar que davant dels canvis administratius, ha de prevaldre la funció, la base de la creació, l'acumulació i l'ús d'un conjunt documental². En altres paraules, podríem considerar que cada teatre configura un únic fons.

Sobre la problemàtica d'identificar el productor, la Norma de Descripció Arxivística de Catalunya, a l'apartat dedicat als nivells de descripció, esmenta que «excepcionalment no es desglossaran els fons de diversos productors que es trobin unificats quan la barreja sigui irreversible, tinguin un valor històric o de tradició arxivística manifest, o bé existeixi alguna clàusula de dret adquirit».³

Per tant, a causa de l'estat de fragmentació en què trobem aquests fons, considero que ha de prevaldre, d'una banda, el fet de simplificar el tractament arxivístic i, de l'altra, la necessitat de facilitar l'accés als usuaris. Així doncs, quan la documentació ingressi en un centre d'arxiu barrejada i fragmentada com en els casos del Circ Barcelonès, El Molino i Eldorado, proposo considerar que cada teatre té entitat suficient per ser productor de fons, independentment de les empreses propietàries i d'explotació artística que l'han gestionat. Ara bé, a l'hora de fer la descripció del fons, caldria consignar a l'element «història del productor» tota la informació recollida sobre els canvis de societats i de denominacions que ha patit el teatre al llarg de la seva història.

En el cas de la documentació històrica del Teatre Romea, que reflecteix la gestió del teatre per part de diversos propietaris, també proposo considerar el teatre com a generador d'un únic fons, malgrat que hi predomina la documentació de l'empresa Romea, SA.

En els casos en què la titularitat dels teatres ha correspost sempre a la mateixa persona jurídica, aquesta serà la productora del fons; és el cas de la documentació del Gran Teatre del Liceu, produïda per la Societat del Gran Teatre del Liceu, i la del Teatre Principal o Casa de les Comèdies, produïda per l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. En ambdós casos, la documentació de les empreses d'explotació artística que s'ha conservat de manera fortuïta s'incorporaria al fons i se'n faria menció a l'element «història del productor».

² Vegeu BERNAL, Àngels; DURAN, Anna. «La identificació dels fons de l'Administració a l'Arxiu Nacional de Catalunya». *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*. Núm. 18. (2001), p. 165-215

³ BERNAL, Àngels; MAGRINYÀ, Anna; PLANES, Ramon (ed. 2006). *Norma de descripció arxivística de Catalunya (NODAC) 2007*. Barcelona: Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, 2007, 284 p., núm. 1, p. 24 (Col·l. Arxivística i Gestió Documental. Eines)

3 Presentació històrica dels teatres de Barcelona

El teatre més antic de Barcelona és el Principal o Casa de les Comèdies, que neix arran del privilegi concedit pel monarca Felip II a l'Hospital de la Santa Creu l'any 1579. Mitjançant aquest privilegi, es concedia a aquesta institució el monopoli de l'espectacle organitzat amb la finalitat de destinar els seus ingressos a causes benèfiques. De Pasqua a estiu i de tardor a Quaresma, s'hi podia veure dansa, òpera i espectacles de declamació

El zel demostrat per defensar el privilegi durant dos segles i mig fa pensar que era una font d'ingressos molt important. Un exemple d'aquesta preocupació es pot veure en una carta adreçada a l'Ajuntament escrita per Josep Curet, empresari del teatre Principal, el 18 d'octubre de 1820, *"(...) me fue concedido el teatro con la facultad privativa de regentar las funciones de representando y cantando y con exclusión de otro espectáculo público, y en los mismos términos que lo habían disfrutado los demás arrendatarios de este siempre único y exclusivo en la capital; pero habiendo presentado ahora que van a establecerse en ella otros teatros y representaciones dramáticas, no puedo menos que reclamar contra los graves prejuicios que sufrirá mi empresa... (...) si se establece en Barcelona teatros y representaciones subalternas no podrá el principal seguir con el esplendor que hasta aquí".*⁴

El Teatre Principal va coexistir amb una competència clandestina, mig tolerada per les autoritats municipals: el teatre de sala i alcova. Aquestes representacions, sense ànim de lucre, es desenvolupaven a cases particulars, i els seus organitzadors estaven obligats a demanar permís a l'Ajuntament. Es conserven diverses sol·licituds d'aquesta mena en la sèrie Diversions públiques de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

El 1821 ja existeix un teatre a Barcelona anomenat Teatre de la Plaça dels Gegants, però aquest fou tancat pel consistori per tal de preservar el monopoli del Principal.

L'accés dels liberals al poder el 1833 comporta la fi del monopoli escènic de la ciutat, fet que es confirma anys més tard amb l'aprovació del Decret orgànic dels teatres del Regne, de 7 de febrer de 1849

Mitjançant el decret es liberalitza aquesta activitat, desvinculant el fet teatral de la beneficència *"No se impondrá en lo sucesivo ningún arbitrio sobre los teatros a favor*

⁴ ID.XX-3/1-10. Fons Ajuntament borbònic. AHCB

de los establecimientos de beneficencia, ni para objetos ajenos a la industria teatral. Los que hoy existen se suprimirán, previos trámites legales.”⁵

A partir d'aquest moment, el teatre adoptarà la fórmula pròpia de qualsevol altra activitat mercantil, fet que condiciona la proliferació de locals, a partir de 1836, dedicats al món de l'espectacle. En aquest mateix any neix el teatre del Carme i els anys següents el de la Mercè, el Nou i el del Liceu. La desamortització de Mendizabal el 1835 fa que la ciutat aprofiti els vells convents desafectats per bastir-hi teatres.

Aquesta explosió de creació de nous espais escènics representa pel Teatre Principal l'inici d'una forta competència, en especial la del Gran Teatre del Liceu. Aquest últim, fundat pels membres dels batallons de la Milícia Nacional, atreia la burgesia industrial més liberal, en canvi al Principal, hi continuava assistint la burgesia més tradicional. Les rivalitats entre els espectadors d'ambdós teatres (Liceístas i Cruzados) van provoca, en alguna ocasió aldarulls; ja que més enllà del conflicte artístic hi era present la confrontació entre dues maneres d'entendre la burgesia i el poder ciutadà.

Els anys 50 foren una dècada d'embranchada de la vida teatral a la ciutat, amb la multiplicació del nombre de locals estables. L'èxit empresarial consistia a programar les estrenes abans que la resta de teatres i a dotar l'escena de l'attrezzo i la caracterització més luxosa i sorprenent. Durant aquesta època, els veritables protagonistes de les arts escèniques són els escenògrafs.

Alguns dels locals apareguts durant la dècada dels 50 funcionen gràcies a unes societats que ofereixen als seus socis l'oportunitat de fer-hi teatre. L'Olimpo, per exemple, situat al carrer Mercaders, era propietat d'una associació que celebrava balls i representacions de teatre a càrrec dels seus socis.

Durant aquests anys, neixen també el Circ Barcelonès i l'Odeon, aquest darrer situat a l'antiga biblioteca del convent de Sant Agustí i conegut popularment com l'Escorxador, per la representació d'obres truculentes. El 1863 es funda el teatre Romea, que es convertirà anys més tard en el referent del teatre català a Barcelona.

Amb l'enderroc de les muralles, al Passeig de Gràcia on comencen a funcionar jardins privats, parcs d'atraccions i teatres a la fresca. Un bon exemple són els jardins del Tívoli, oberts l'any 1849, que comptaven amb un escenari de fusta per a la representació d'espectacles de sarsuela, de varietats, d'òpera i de revista. Altres espais lúdics de les mateixes característiques foren el Prat Català i L'Euterpe.

⁵ Decret orgànic dels teatres del regne, de 7 de febrer de 1849. (Gaceta de Madrid 8/02/1849)

La febre constructora de finals de segle comporta la urbanització dels parcs i jardins a través del pla Cerdà amb la conseqüent desaparició dels espais teatrals a l'aire lliure; i la construcció de teatres, de pedra, per a la burgesia (Tívoli i Novedades)

Són també d'aquesta època el teatre Quevedo, el Teatre Espanyol, el del Bon Retiro, El Prado Catalán, el Líric i el Teatre Ribas, posteriorment anomenat Eldorado.

La plaça de Catalunya esdevé, durant anys, centre neuràlgic de la diversió popular, ja que s'hi emplaça el Circ Eqüestre Alegria el 1879 juntament amb altres barracots de fira i espectacles al carrer. Arran de l'ambient festiu que es respirava a la plaça, la premsa de l'època la bateja amb el nom de plaça dels abusos o plaça dels saltimbanquis. El Circ funciona fins 1895 any en què l'alcalde Rius decretà el seu enderrocament

Amb la desaparició dels espectacles al Passeig de Gràcia, i la demolició del circ Eqüestre Alegria, l'eix teatral i d'esbarjo de les classes més populars es trasllada al Paral·lel.

El primer local estable del Paral·lel és el Circo Español, inaugurat el 1892. Al voltant s'aquest, s'hi van assentant diverses d'atraccions ambulants: cavallets de fira, parades de tir, venedors ambulants, espectacles de màgia, etc.

L'èxit de molts d'aquests entreteniments condueix els seus propietaris a convertir-se en empresaris i a adquirir locals com l'Arnau, el Diana, La Pajarera Catalana (actual Molino) i el Pavelló Soriano (teatre Victòria) entre altres. Aquests teates van orientar la seva oferta i programació a les varietats, el music-hall i els cafès concert.

El 1901, el nombre de locals es multiplica amb la inauguració de teatres com el Nuevo i l'Olimpia, i de music-halls com el Salón Venus i el Trianono. L'any 1910, el Paral·lel ja compta amb 12 teatres, la major part dels quals, però, va tenir una existència efímera, amb canvis freqüents de nom i de propietat.

Equidistant entre el Paral·lel i el Passeig de Gràcia, de considerables dimensions, s'inaugurà el 1917 el Teatre Goya al carrer de Joaquim Costa.

Durant aquests anys funcionen, als nous barris annexats a Barcelona, teatres creats sota l'empar dels ateneus, dels centres catòlics i dels sindicats.

A partir de 1918, el teatre entra en una etapa de notable decadència per culpa de la competència directa del cinema. Aquest fet provoca que molts empresaris optin per adaptar les seves sales al cinematògraf.

El 1929, amb motiu de l'Exposició Universal, es crea el teatre Grec, a l'aire lliure. Malgrat va tenir sempre una programació molt irregular, la seva importància rau en el fet de ser el primer teatre de titularitat municipal de la ciutat.

Durant els anys trenta, la major part dels teatres són llogats o cedits per a la celebració de mítings tant de sindicats com de partits polítics. A partir del mes de juliol de l'any 1936, alguns teatre són col·lectivitzats per la CNT, altres, com el Liceu i el Poliorama, nacionalitzats per la Generalitat de Catalunya. No obstant això, La programació de la temporada no es veu afectada pels canvis en l'estructura empresarial.

Durant el franquisme, moltes empreses de teatre van desaparèixer, altres reconvertiren la seva imatge adaptant-se a la nova moralitat. La vida dels teatres de Barcelona, durant els primers anys del franquisme està marcada per dos fenòmens: la censura i la generalització del teatre comercial.

Durant els anys 50 i 60, pren importància el teatre d'aficionats, que va sorgint als nuclis de les cooperatives i dels centres parroquials. Aquets grups de teatre d'aficionats s'adhereixen a una entitat anomenada FESTA (Foment del Teatre Selecte i Teatre d'Associació). Molts d'aquests grups teatrals es polititzen tot adoptant un sentit de lluita antifranquista.

La major part dels col·lectius d'aficionats evolucionen cap el fenomen conegut com a teatre alternatiu, que a Barcelona va materialitzar-se en dos projectes empresarials: en dos projectes empresarials: El teatre ADB i l'EADAG. Anys més tard es creen en aquesta línia el Teatre Capsa, el Saló Diana i Teatre Lliure, el 1976.

4 Conservació i custòdia dels fons dels teatres

Entre el 1820 i el 1977, la ciutat de Barcelona ha comptat amb més de 180 teatres estables, comptant els music-halls més importants del Paral·lel⁶. De tots ells, només 8 fons documentals es custodien en arxius de diverses institucions, la resta ha patit pitjor sort. Com a conclusió de la meua cerca podem distingir 4 casuístiques diferents que han determinat la conservació o no d'aquests fons.

4.1 Fons documentals custodiats en institucions d'arxiu i biblioteca

Es conserven exclusivament nou fons documentals en quatre institucions d'arxiu i biblioteca:

- 1) El Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques custodia sis fons documentals: els del Circ Barcelonès, el Teatre Regina, el Malic, l'ADB i una part del fons del Teatre Romea i d'El Molino.
- 2) La Biblioteca de Catalunya conserva la documentació del Teatre de Catalunya-Eldorado.
- 3) L'Arxiu Històric de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau custodia la documentació del Teatre Principal.
- 4) El Centre de Documentació Històrico-Social Ateneu Enciclopèdic Popular conserva una part del fons documental d'El Molino.

4.2 Eliminació dels fons

Tot sembla indicar que bona part dels fons històrics dels teatres han desaparegut a les mans dels seus productors, tant de manera voluntària com per no haver estat recuperats en el moment de la demolició de l'edifici.

Rastrejant la premsa, únicament he trobat veus de denúncia de la temptativa de destrucció de la documentació d'El Molino,⁷ i no he trobat informació sobre la destrucció de la documentació dels altres teatres.

Els actuals responsables del Goya, del Victòria i del Novedades m'han informat que no s'ha conservat documentació històrica, a excepció d'algun cartell o fullet que forma part de la decoració del teatre.

⁶ No incloc en aquest recompte els cafès concert del paral·lel, ja que foren de durada efímera i no van generar un volum documental destacable.

⁷ *La Vanguardia*, dissabte 8 de juliol de 2006.

La documentació dels music-halls del Paral·lel ha patit la mateixa sort: a mesura que els locals van tancant els fons van desapareixent. És aquest també el cas del mític Teatre Arnau.

M'ha resultat impossible esbrinar si es conserva el fons històric del Tívoli, del Capitol, del Teatre Borràs i del Coliseum, ja que els actuals responsables d'aquests teatres no m'han facilitat la informació sol·licitada; no obstant això, seria molt interessant poder investigar si encara conserven el seu patrimoni documental.

4.3 Fons documentals custodiats pels mateixos teatres

He localitzat, exclusivament, dos fons històrics custodiats pels mateixos teatres: el del Teatre Romea i el de la Societat del Gran Teatre del Liceu. Ambdues institucions han tingut cura de la preservació del seu llegat documental.

El cas del Gran Teatre del Liceu és excepcional perquè ha conservat, de manera pràcticament íntegra, la documentació de gestió del teatre per part de la societat, tot i que hi manca la documentació de les empreses d'explotació artística. Pel que sembla, era una pràctica normal que les empreses, quan acabaven el seu període d'actuació, s'enduguessin bona part de la documentació que havien generat.

Actualment, l'arxiu del Teatre Romea conserva la documentació del període comprès entre el 1947 i el 1990. Bona part de la documentació l'he localitzada en un dels armaris del magatzem de gerència. L'actual gerent del teatre féu donació de les fotografies al Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques el gener del 2010.

Armari on foren localitzades diverses carpetes que contenien la documentació de gestió dels recursos humans i els llibres de caixa.

4.4 Fons documentals custodiats per persones particulars

En molts casos, la documentació ha anat a parar a les mans de col·leccionistes o llibreries de segona mà. Normalment, en aquests casos s'han prioritzat unes tipologies documentals per sobre de les altres. En diverses pàgines web de venda en línia trobem que s'exposen cartells, llibrets d'obres, fotografies i programes, tot i que no es pot assegurar que formin part del fons del teatre. El fons del Circ Barcelonès, per exemple, després de la demolició de l'edifici, és adquirit per la llibreria Studio i posteriorment comprat pel Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques.

En altres casos, la documentació ha anat a parar a les mans dels hereus dels gestors dels teatres, com és el cas del fons del Teatre Eldorado, conservat per la vídua de l'empresari Juan Gumà; afortunadament, en féu donació a la Biblioteca de Catalunya.

5 Fonaments legals per a la conservació dels fons

Abans d'endinsar-nos en l'estudi del marc normatiu que hauria de garantir la conservació dels fons històrics de teatres, cal entendre que els arxius subjectes al present estudi són fons de titularitat privada. Per tant ens trobem davant la difícil tasca d'equilibrar el dret a la propietat, reconegut per la Constitució, amb les exigències de l'interès general. Cal veure quins mecanismes contemplan les lleis per garantir la preservació d'aquest tipus de documentació.

Actualment, a casa nostra, estan vigents la Llei del patrimoni cultural català i la Llei d'arxius i documents, que ens han de servir de base a l'hora de posar en marxa qualsevol política de salvaguarda i preservació de fons històrics de teatres sota la custòdia de particulars. El coneixement d'aquestes dues normes ha de servir per persuadir els propietaris dels fons per obligant-los a complir amb la normativa.

Fent una mica d'història, trobem que la primera llei que considera la documentació privada com a possible font per a la història el Reglament dels arxius de l'Estat, de 1901. En aquest text jurídic es preveuen les donacions de documents de titularitat privada als arxius de l'Estat "*En los archivos Generales y Regionales podrán depositarse papeles históricos, libros manuscritos, sellos, planos, mapas⁸, etc*". En l'article 104 s'especifica de quina manera ha d'ingressar els documents, i al 61 es desenvolupa el tipus de tractament arxivístic que han de. Una altra novetat es que introdueix vagament la idea de garantir l'accés als documents conservats a l'arxiu: "*El que desee hacer un depósito lo solicitará del jefe del archivo, acompañando un inventario de los objetos y expresando las condiciones en que se hace el depósito, siempre que aquellos puedan exhibirse al público*".⁹ Probablement, quan la llei menciona el concepte "papeles históricos", fa referència a la documentació patrimonial de la noblesa i no a la documentació fruit de les activitats mercantils. Caldrà esperar fins a finals del segle XX per despertar l'interès de les institucions per promoure la preservació i l'estudi dels fons privats producte d'una activitat mercantil.

Ni el Decret llei del 9 d'agost de 1926, de conservació del tresor artístic nacional, ni la Llei del 13 de maig de 1933, de defensa del tresor artístic nacional, aporten cap novetat pel que fa a la protecció dels fons privats. D'altra banda, El Decret del 24 de

⁸ Art. 103. Decret de 22 de novembre de 1901, pel que se aprova el Reglament d' Arxius de l' Estat. (Gaceta de Madrid, 36/11/1901)

⁹ Art 104 Decret de 22 de novembre de 1901, pel que se aprova el Reglament d' Arxius de l' Estat. (Gaceta de Madrid, 36/11/1901)

juliol de 1947, d'ordenació dels arxius i biblioteques del tresor historicodocumental y bibliogràfic, fa un breu incís sobre els arxius històrics de particulars.

L'article 1 de la Llei de 21 de juny de 1972, de defensa del tresor documental i bibliogràfic, informa que el tresor documental de la nació està format per "*Las obras individuales, documentos o colecciones bibliográficas que, sin tener aquella antigüedad, hayan sido producidas o coleccionadas por personas o entidades distinguidas en cualquier esfera de actividad y que pueden contribuir en el futuro al estudio de su personalidad o del campo de su actuación*". En aquest article, veiem com s'amplia el concepte de fons privat i com s'emfatitza la necessitat de conservar per permetre l'accessibilitat. En la mateixa llei, s'exposa que el Servei Nacional del Tresor Documental y Bibliogràfic de la Nació ha de promoure l'elaboració d'un inventari d'aquesta documentació.

A Catalunya, són dues les lleis que vetllen per la conservació dels fons privats: la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català i la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents. Ambdues lleis persegueixen dos objectius comuns: garantir la conservació de la documentació i facilitar-ne l'accés als investigadors.

La Llei de Patrimoni cultural català estableix tres categories de protecció per al patrimoni, de les quals, dues, requereixen una resolució expressa del Departament de Cultura: els Béns Culturals d'Interès Nacional i els Béns Catalogats. Hi ha una tercera categoria, en la qual s'inclouen els fons històrics dels teatres: béns integrants del patrimoni documental català. Aquesta categoria parteix d'un criteri cronològic: *documents de més de 40 anys d'antiguitat produïts o rebuts, en l'exercici de llurs funcions, per persones jurídiques de caràcter privat que desenvolupin llur activitat a Catalunya*.

L'article 21 de la llei és molt important pel que fa al tractament de fons privats ja que obliga als propietaris del patrimoni documental a elaborar un inventari i a facilitar la informació sobre l'estat dels documents quan l'administració els ho requereixi. La Generalitat de Catalunya exerceix una funció inspectora sobre aquesta documentació, ja que el Departament de Cultura pot demanar les informacions que consideri oportunes, fins i tot està habilitat per demanar un examen material dels documents.

L'article 60 exposa que el Departament de Cultura ha d'elaborar i mantenir l'inventari del patrimoni cultural català, que té com a finalitat permetre documentar i fer accessible a l'investigador tota la documentació que hi figura

L'elaboració d'un cens de tots els particulars que custodien fons històrics dels teatres seria una eina importantíssima a l'hora de garantir-ne la protecció, la conservació i

l'accés, que actualment està a mercè de la bona voluntat de la persona o l'empresa de torn que custodia aquesta documentació.

Considero un punt feble d'aquesta llei la permissibilitat pel que fa la comercialització dels béns. La creació de circuits privats entre propietaris, antiquaris i col·leccionistes s'allunyen i desvirtuen un dels objectius bàsics de la protecció del patrimoni: l'accés a la documentació. La llei obliga les persones o entitats que comercialitzen amb documentació patrimonial a portar un llibre-registre, legalitzat pel Departament de Cultura, en el qual s'han d'anotar les transaccions. El fet de no documentar les transaccions comporta la dificultat de contextualitzar els fons i per tant, automàticament es perd bona part de la seva història arxivística.

La Llei d'arxius i documents exposa, ja al preàmbul, que el seu propòsit és la conservació, l'elaboració de l'inventari i la difusió del patrimoni documental, conciliant els interessos particulars amb els col·lectius de la societat catalana. Aquesta llei fa un pas més per controlar les persones físiques i jurídiques que custodien documents desenvolupant una sèrie de responsabilitats que van més enllà de les establertes per la Llei 9/1993. Els propietaris no poden desmembrar els fons, i cal que tinguin la documentació ordenada i inventariada, i que posteriorment en lliurin una còpia al Departament de Cultura. D'altra banda han de permetre l'accés a les persones que acreditin la condició d'investigadors. L'incompliment d'aquesta normativa representa una infracció lleu. El desmembrament dels fons constitueix una infracció greu quan el valor superi els 20.000 euros. Però quan parlem de patrimoni documental és molt difícil establir un valor monetari a la documentació.

Els canvis de titularitat i possessió dels documents s'han de comunicar al Departament de Cultura, i els particulars no poden eliminar la documentació sense l'autorització prèvia de la Comissió Nacional d'Accés, Avaluació i Tria Documental.

El Departament de Cultura té la potestat d'acordar l'ingrés temporal de documents privats en un arxiu públic per garantir-ne la conservació, l'accés i la difusió.

Tot i que la Llei d'Arxius i Documents estableix els mecanismes per preservar els fons històrics dels teatres de Barcelona, he pogut observar que, malauradament, aquestes previsions legals encara no s'apliquen. Tant la temptativa de destrucció del fons documental del Molino com la desaparició de la documentació històrica del Teatre Goya, per posar dos exemples, demostren que no s'han exigit responsabilitats legals per aquests actes. La notícia ha passat de puntetes per la premsa, obviant-se així la magnitud de la catàstrofe.

Pel que fa a l'accés a aquests fons, malgrat documentar la meva condició d'investigadora, m'he quedat, en certes ocasions, sense resposta a la meva petició de consulta de diversos fons documentals com per exemple el del Tívoli, el del Capítol, el del Borràs i el del Coliseu, gestionats actualment per la mateixa empresa.

Cal, doncs, posar en practica aquests mecanismes legals que són indispensables per acabar amb la desaparició dels fons històrics dels teatres de Barcelona. Amb la passivitat mostrada per les institucions, ens arrisquem a deixar un buit per a l'estudi de les arts escèniques i la vida cultural en la ciutat de Barcelona.

6 Valor primari i secundari de la documentació: noves fonts per a la recerca

Si deixem de banda la documentació més recent, fruit de la gestió dels recursos humans i de la constitució de les societats dels teatres que continuen en actiu, en els fons històrics preval el valor d'evidència, informatiu i històric.

Aquests fons documentals obren les portes a l'estudi de les arts escèniques des del punt de vista de les funcions i la gestió d'un espai teatral, i ens permeten endinsar-nos en l'entramat administratiu que s'inicia amb la formació d'una societat per a l'adquisició d'un local, continua amb l'arrendament a una empresa d'explotació artística i finalitza amb la posada en escena d'un espectacle per treure'n un profit econòmic. Aquesta documentació sobrepassa el camp d'estudi artístic ja que abraça altres disciplines com la història, la musicologia i l'arquitectura, entre moltes altres disciplines.

La documentació de constitució de la societat permet contextualitzar la gènesi del teatre, els canvis en la propietat i els estatuts que hi regeixen.

S'ha conservat, en molts casos, la documentació de la direcció general, com, per exemple, correspondència, dietaris i actes dels òrgans de decisió i gestió del teatre. Així mateix, en casos com ara el Liceu o el Teatre Principal s'ha aconseguit la conservació íntegra d'aquesta documentació. Aquesta classe de documents permeten l'estudi del dia a dia de la gestió d'un teatre. Des del punt de vista informatiu destaquen com a font primària excel·lent els dietaris del conserge del Gran Teatre del Liceu, on s'enregistraven, a diari, els esdeveniments quotidians.

La correspondència és també una altra font molt rica, ja que d'una banda fa possible identificar les empreses d'explotació artística i, de l'altra, permet analitzar els mecanismes emprats per a la contractació de les companyies. Una bona mostra d'això és el copiador de cartes del Teatre de Catalunya Eldorado, la major part de les quals s'adrecen a dramaturgs i representants de les companyies teatrals on es concreten les funcions i les condicions econòmiques de l'espectacle

En tots els fons documentals s'ha conservat la documentació de gestió dels recursos humans, que permet identificar el personal necessari per al bon funcionament d'un espai teatral (porters, taquillers, tramoistes, conserges, apuntadors...), els sous que cobraven, etc. També es pot veure les relacions i els conflictes entre els treballadors mitjançant el llibre de sancions.

Els contractes col·lectius reflecteixen les companyies de l'escena barcelonina. De cada contracte podem identificar qui era el director, el regidor, l'apuntador, així com els actors i els músics que en formen part. Pel que fa als músics, fins i tot s'hi recull els instruments musicals que feien sonar.

En la següent imatge apareix un fragment d'un contracte col·lectiu per a la Companyia Maragal, que va actuar els dies 24 i 27 de febrer de 1959 al Teatre Romea. Aquest tipus de document és interessant per a l'estudi de les composicions de les companyies i per a la història de la interpretació teatral.

NOMBRE Y APELLIDOS	DOMICILIO	Especialidad	Carnet n.º	Sindicato Provincial de	Retribución	FIRMA
1. Maria Vila Paradis	N.º 1, Talca 4	Actriu	193601	Barna	111	Maria Vila
2. Laura Bore Gari	C/da. Jose Antonio 489	"	305281	"	111	Laura Bore
3. Mercedes Broquetas Lloveras	Abaulfo 15	"	1407130	"	111	Mercedes Broquetas
4. Juan Camprioli Alemany	Torremundo 34	Actriu	312934	"	111	Juan Camprioli
5. Carlos Lloret Soler	Novellón 293	"	213299	"	111	Carlos Lloret
6. Fernando Velazquez	General Mola 95	"	299397	"	111	Fernando Velazquez
7. Rafael Guisada Ruti	P.º Valle Ebrin 45	"	213305	"	111	Rafael Guisada
8. Luis Ronell Brunet	Llocates 50	"	197253	"	111	Luis Ronell
9. Lluís Peguera Garcia	P.º Calabina 44 C.O.	"	228128	"	111	Lluís Peguera
10. Miquel Graner Magret	V.º Llanera 31-16	"	107528	"	111	Miquel Graner
11. Felipe Alcega Muras	Mayor de Garcia 202	"	317531	"	111	Felipe Alcega
12. Felipe Alcega Muras	Cometa 6-33	Apuntador	234888	"	111	Felipe Alcega
13. Antonio Orduña Caudas	P.º Jimer 56	Regidor	298105	"	111	Antonio Orduña
14. Francisco Diaz Behevarria	Puerta Torrita 16	Director	299963	"	111	Francisco Diaz
15.						

Fragment del contracte a la Companyia Maragal (1959). Arxiu del Teatre Romea

La documentació fruit de la gestió dels recursos econòmics, present a la major part del fons consultats, aporta també elements força interessants per comprendre la gestió dels teatres. Als comptes de pèrdues i guanys, s'especifiquen les despeses del teatre tant de personal i manteniment com de maquinària i attrezzo. La documentació generada de la gestió de les localitats permet extreure l'històric d'espectacles representants, el preu per butaca i el nombre d'assistents. Aquestes dades permeten identificar l'acollida d'un espectacle i el segment de població a qui s'adreça (segons el preu de les localitats).

La documentació de control d'ingressos i despeses també aporta informació molt interessant sobre la situació econòmica del teatre, gairebé sempre protagonitzada per les pèrdues. L'estudi d'aquesta economia deficitària explicaria els constants canvis de propietat dels teatres i de les empreses d'explotació artística.

A continuació trobem el document del compte de pèrdues i guanys de la propietat del Circo Barcelonès del 1892. A la part dreta, s'especifiquen les despeses i es detallen totes les categories professionals que treballen al teatre amb els seus sous, així com altres tipus de despeses en attrezzo, caracterització, maquinària, etc. A l'esquerra, es detallen els ingressos de taquilla per sessió.

[illegible]

Compte de pèrdues i guants del Circ Barcelonès de 1892. Fons Circ Barcelonès. MAE-Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques. UI: B -336

Una altra font d'informació interessant és la documentació fruit del control de la recaptació diària, existent tant en format de llibre com en fulls solts. En aquesta documentació, apareix el nom de l'espectacle, la recaptació (especificant el preu per butaca) i el nombre d'assistents.

123

Primavera de 1905.

Ingresos 1905 a 1906 *(Debut de la Compañía Lírica Internacional.)* Hoja núm. 1.

ELDORADO. - TEATRO DE CATALUÑA

ESTADO GENERAL de la función núm. 1 de Abono Serie 1ª verificada el *Sábado* día 22 de *Abril* de 1905.

OBRAS EJECUTADAS. *Los cuentos de Hoffmann (Estreno).*

REPARTO DE LAS LOCALIDADES

	PROSCENIOS Plata	PROSCENIOS Principales	PROSCENIOS 2.º piso	ANTI- PROSCENIOS Plata	PALCOS Plata	PALCOS Principales	BUTACAS de Plata	SILLONES de Plata 1.ª fila	SILLONES de Plata 2.ª y 3.ª fila	BUTACAS de Anfiteatro	SILLONES de Anfiteatro	ASIENTOS de 2.º piso	ENTRADAS de Plata	ENTRADAS de 2.º piso
En contrato		1			1		2							
Invitación y Prensa							25							
Abono diario	2	1												
Id. moda														
Id. revendedores							50							
Vendidas en Contaduría				2	5		124			12	15	8		
Despacho			2		6	10	121	18	103	27	143	72	600	500
TOTAL CABIDA.	2.	2.	2.	2.	12.	10.	332.	18.	103.	39.	158.	80.	600.	500.

LOCALIDADES	Entregado	Devuelto	Vendido	PRECIO Ptas. Cs.	TOTAL Ptas. Cs.
Palcos proscenios platea.					
Id. id. principales.					
Id. id. 2.º piso	2	2			
Id. Anteprosenios platea					
Id. platea	6	1	5	15	75
Id. principales	10	9	1	1250	1250
Butacas platea	121	13	108	350	378
Sillones platea, 1.ª fila.	18	12	6	350	21
Id. id. 2.ª y 3.ª filas.	103	80	23	175	4025
Butacas anfiteatro.	27	"	27	250	9450
Sillones id.	143	109	34	175	5950
Asientos de 2.º piso.	72	17	55	125	6875
Entradas platea	600	279	321	1	321
Id. 2.º piso.	500	246	254	50	127
SUMAS TOTALES.					118750

LOCALIDADES	PRECIO Ptas. Cs.	TOTAL Ptas. Cs.
Palcos proscenios platea.		
Id. id. principales.		
Id. id. 2.º piso		
Id. Anteprosenios platea	18 50	37
Id. platea	16	80
Id. principales.		
Butacas platea.	375	50250
Sillones platea, 1.ª fila.		
Id. id. 2.ª y 3.ª filas.		
Butacas anfiteatro.	375	45
Sillones id.	2	30
Asientos de 2.º piso.	150	12
Entradas platea.		
Id. 2.º piso.		
SUMAS TOTALES.		70650

RESUMEN GENERAL

RECAUDACIÓN		LIQUIDACIÓN	
	Pesetas Gts.		Pesetas Gts.
Despacho	1187 50	Total recaudado	2100
Contaduría.	706 50	De	
Puerta.	3 50	A	
<i>Abono correspondiente a la función de hoy</i>	202 50		
TOTAL GENERAL RECAUDADO, PTAS.	2100	LÍQUIDO QUE INGRESA EN CAJA, PTAS.	2100

Barcelona 22 de *Abril* de 1905.

El Expendedor,

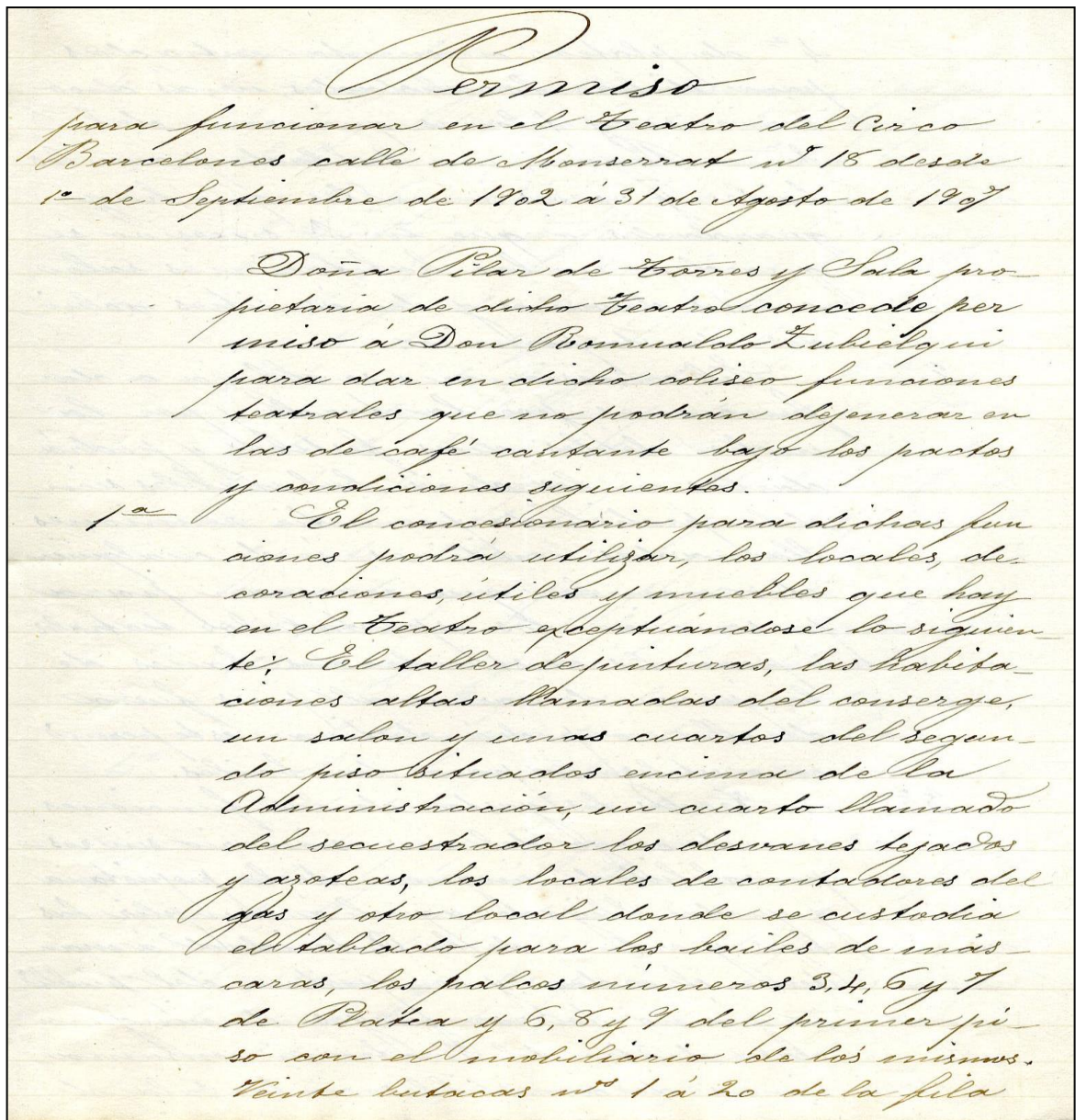
Antonio Lopez

El Contador,

Juan Guma

V.º B.º

partir dels contractes d'arrendament del teatre, presents en gairebé tots els fons documentals consultats, és possible identificar els propietaris dels espais teatrals i les empreses d'explotació artística. En aquests contractes, s'especifiquen els drets i les obligacions que permeten l'estudi de la relació entre les dues parts, que mantenen dos interessos en comú: mantenir en bon funcionament l'espai teatral i extreure'n un rendiment econòmic. A continuació, es reproduïx un contracte expedit per la propietària del Circo Barcelonès. En aquest tipus de document, també es poden identificar els diversos espais del teatre, els seus usos i la seva distribució entre propietari i llogater.

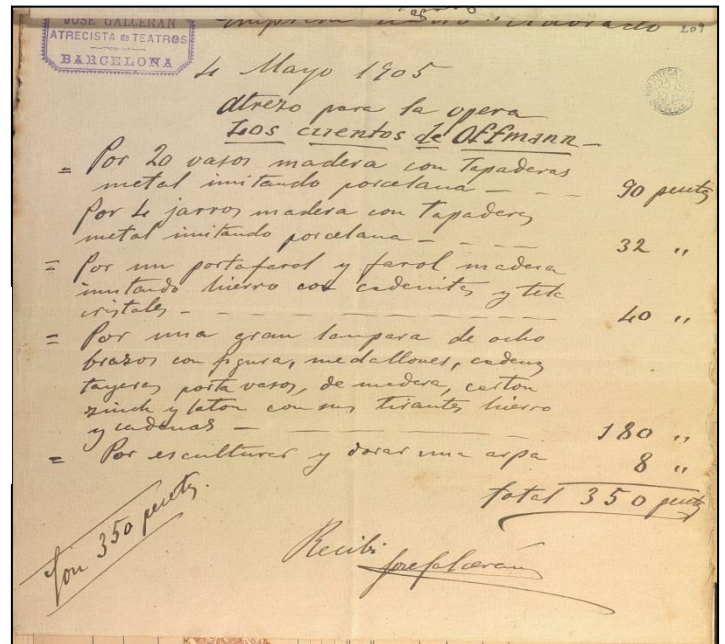

Fragment del contracte d'arrendament del Circ Barcelonès de 1907 entre la propietària Pilar Torres i Romualdo Zubielqui. Fons del Circ Barcelonès. MAE-Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques. UI: B -336

Aquests fons documentals obren també nous camps de recerca interessants i poc estudiats: les petites empreses i tallers de Barcelona dedicades a bastir el món de l'espectacle, tant amb serveis de caracterització com amb construcció d'escenografia.

Aquest sector, juntament amb les empreses propietàries de teatres, les empreses d'explotació artística i les companyies artístiques, tanquen el cercle de la indústria teatral. A partir de les factures i els encàrrecs es poden llistar aquestes empreses i tallers, alguns dels quals encara continuen en actiu. Seria interessant localitzar els fons documentals d'aquestes petites empreses i tallers, i veure si la seva documentació pot complementar el buit existent per als arxius de teatres.

Factura d'adquisició d'attrezzo per a l'òpera *Los Cuentos de Hoffman* representada al teatre Eldorado el 1905. Fons Eldorado. Biblioteca de Catalunya. UI: Ms.1341

A les factures, als albarans i a les comandes s'especifiquen els encàrrecs escenogràfics, com es pot veure a la imatge de la dreta, que és una factura presentada pel reputat escultor i escenògraf José Galceran, a qui s'encarregà l'attrezzo per a la representació de l'Òpera *los Cuentos de Hoffman* al teatre Eldorado durant la primavera de 1905.

Des del punt de vista de la l'estudi escenogràfic, hi ha diverses tipologies de documents que ens aporten informació. En aquest, sentit destaca la sèrie dels dissenys escenogràfics del Gran Teatre del Liceu (dibuixos i pintures), que estan signats per escenògrafs catalans tals com Oleguer Junyent, Mestre Cabanes, Salvador Alarma , Maurici Vilomara, Ramón Batlle i Amigó, Josep Castells, i López & Cáseres. Aquests dissenys tracen el desenvolupament escènic en format de plànol. Uns altres documents gràfics que aporten un alt nivell d'informació escenogràfica són les fotografies, que permeten observar el resultat final dels

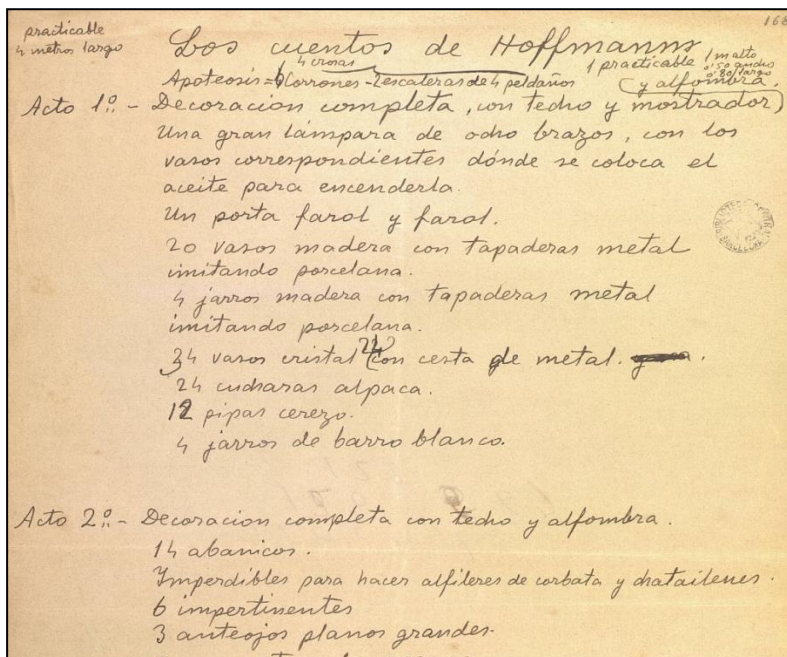
dissenys. En el cas del Liceu, es poden contrastar els dissenys apriorístics amb les fotografies.

Les fotografies permeten documentar també la caracterització, i esdevenen un material imprescindible en els casos en què no s'ha conservat aquesta informació en altres documents. La fotografia que es mostra a continuació és una imatge del Molino; a partir d'aquesta es pot estudiar l'escenografia i la caracterització dels intèrprets. En aquest cas, no ha estat possible datar-la ni esbrinar a quin espectacle correspon.

Espectacle al Molino. Autor desconegut. Fons el Molino. AEP.

Les relacions de decorats i vestuari són de gran utilitat per a l'estudi de la gestió escenogràfica. Aquests estan ordenats per espectacle i, a vegades, fins i tot inclouen el preu dels elements que conformen l'attrezzo, i s'hi pot identificar la despesa total en escenografia. Amb aquests inventaris es pot comparar l'escenografia d'una mateixa obra en diversos anys de diferència per veure com s'adapta als gustos d'una època concreta. Tot seguit s'il·lustra una relació d'attrezzo de l'acte primer de Los Cuentos de Hoffmann.

Fragment de la relació d'attrezzo per a la representació de Los Cuentos de Hoffman al teatre Eldorado. Fons Eldorado. Biblioteca de Catalunya. UI: Ms. 1341.

Als inventaris de béns mobles, hi ha un apartat dedicat al control dels decorats, del vestuari i del maquinari necessari per al desenvolupament d'una determinada obra. Aquests documents aporten la mateixa informació que les relacions d'attrezzo. Als l'ustració, es mostra unfragment de l'inventari de decorats del Circo Barcelonès del 1876 per a la representació de les obres de teatre Robinson Petit i "De la Noche a la Mañana".

Decoraciones.	
Robinson Petit. Pintores Solery Pla' - Mito y algodon	
191	Rampas : dos.
192	Pastidores : dos uno de ellos doble y otro con farcia
193	Rampas - Dos con sus lieros.
194	Visuales. tres.
195	Piezas. Una de selva.
196	Rotulo. Uno que dice :
De la noche a la mañana - Moragas Carreras Chia	
197	Barco. 1 pieza del frente, corte del camarote
198	1 " del fondo "
199	1 escalera de tres peldaños "
200	3 vigas de madera
201	2 tablas de roble con sus tornos bien cada una p' cubierto
202	2 cortinas para el camarote
203	2 cortinas mas "
204	1 Vela con vela de bustrina
205	1 Palo que sirve p' p'p
206	1 Pieza formando la p'p
207	1 Macabro de cubierta
208	2 Cortados del barco formados con ocho piezas
209	2 Vasillos de hierro
210	2 Cuerdas
211	2 Escalas de cuerda
212	1 Cubierta de cubiertas del camarote
213	2 Aparatos de luz
214	Tempestad.
215	Moragas 2 Visuales dobles
216	2 Pastidores sencillos
217	2 Pastidores con farcia y anillas.
218	1 Palo de algarroba
219	1 Farol
220	3 Bambalinas.
221	3 Cajas de movimiento con varillas y un vela de tejido p' p'p
222	1 Pieza resto del naufragio.
223	1 forma de olas.
224	Maquinaria
225	Altavoz 3. Caballete, madera para dos formas de olas
226	1 Cje de hierro con cinco montantes todo tubular
227	4 poleas de hierro
228	2 Cuerdas gruesas de cañam.
229	2 Alambres de 8 metros largo cada uno y 2 metros p' grueso
230	anillos p' los cables
231	230
231	Cejados de Madrid.
232	Moragas 1 Telon de algarroba
233	5 Bambalinas con colgantes largos
234	2 Piezas con tres partes
235	2 Cruces
236	12 Piezas dobles.
237	7 " sencillos
238	2 " "
239	Carril fulloragés 1 Puente
240	1 Carril.
241	Cuadro 1 Telon rimpimiento (Moragas).
242	1 Farol
243	San Sebastian. 1 Pintor Carreras
244	1 Telon
245	5 Bambalinas con colgantes de barcos
	3 Formas
	12 Palenques (tres formando Rampas).

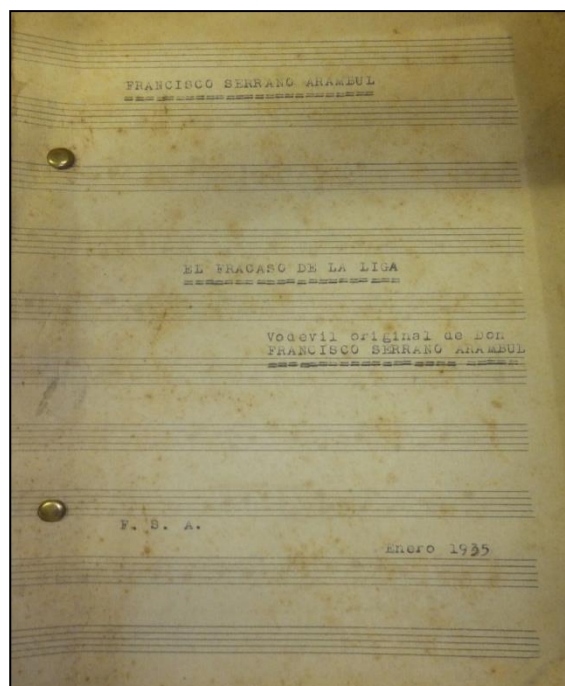
Biblioteca Museo del Circo Barcelonés - Maquinaria de teatro para no visible.

Fragment d'un inventari de 1876. Fons el Circo Barcelonés. MAE-Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques. UI: B -337

Una altra sèrie que he pogut localitzar als fons documentals d'alguns teatres és la dels llibrets d'obres, tant manuscrits com mecanografiats. El fons del Teatre Principal conté llibrets de comèdies representades entre el 1774 i el 1914 i el fons d'El Molino inclou diversos llibrets de vodevils datats entre el 1923 i el 1935. Alguns tenen un gran valor, ja que contenen anotacions sobre interpretació. Alguns llibrets són inèdits, és a dir, només es van escriure per ser interpretats en un espai escènic concret i difícilment se'n podran localitzar més exemplars.

Aquests materials són molt interessants des del punt de vista de l'estudi de la interpretació, per les anotacions que contenen sobre com s'havia de representar l'obra.

A la imatge de la dreta, s'il·lustra un dels llibrets de vodevil titulat "*El fracaso de la Liga*", signat per Francisco Serrano Arambul. Aquests llibrets de vodevils són molt interessants per a l'estudi de la història social i cultural de les classes populars de Barcelona, ja que esdevenen un reflex de la vida política i econòmica del moment des del punt de vista de la sàtira i la paròdia.

Portada d'un dels llibrets de vodevil. Fons el Molino. AEP. UI: s/n

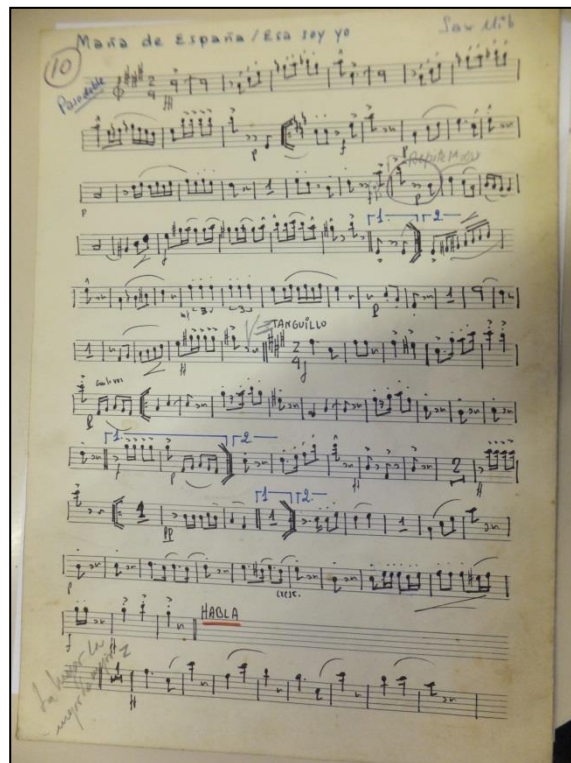
També s'han conservat, en 3 dels fons estudiats, una sèrie de partitures de gran valor des del punt de vista musicològic. En el cas del Liceu, aquestes partitures contenen les anotacions fetes pel director de l'orquestra, i esdevenen una font interessantíssima per entendre la forma d'interpretar les peces al segle XIX.

Al fons del Teatre Principal, s'ha conservat també la correspondència relacionada amb l'adquisició de partitures que permet identificar les cases de música proveïdores d'aquestes, tant de venda com de lloguer. Aquesta tipologia documental permet conèixer la xarxa comercial de les partitures a nivell europeu durant el segle XIX.

La sèrie de partitures del Molino també esdevé una font per a l'estudi de la música de caràcter més popular. La següent imatge és una partitura d'un pasdoble titulat "Esa soy yo" composta per a ésser interpretada durant un dels números de la Lita Claver: "La Maña".

Partitura del pasdoble "Esa soy yo" .

Fons el Molino. AEP. UI: s/n.

Un altre perfil d'investigadors que poden mostrar interès cap als fons històrics dels teatres de Barcelona són els especialistes en història arquitectònica, restauració i recuperació d'espais escènics. Aquests col·lectius trobaran, en els arxius dels teatres, documentació de cabdal interès. A partir dels expedients d'obres, dels plànols i de les memòries d'intervencions, es poden resseguir les diverses reformes que modificaren la fisonomia del teatre al llarg del temps.

Els inventaris de béns són també una documentació molt interessant ja que aporten molta informació sobre l'aspecte intern del teatre, les seves estructures, i decoració. A partir d'aquesta tipologia documental es pot reconstruir pràcticament la totalitat del teatre ja que se'n fa una radiografia del mobiliari i del material de construcció d'aquest.

La següent imatge és un fragment de l'inventari de béns del Circo Barcelonès datat de 1876 que ens il·lustra, de manera molt detallada, el mobiliari de l'entrada principal i de la platea

Inventario del Teatro del Circo Barcelonés.

Entrada principal

- 2 Despachos, el de la derecha con alambre y plancha de hierro y el de la izquierda con alambre solo.
- 1 Cancel de seis hojas puestas
- 2 Pantallas de tres hojas cada una para reservar del viento a los porteros
- 2 Mostradores con sus cajones para recoger las entradas
- 2 Banquitos para los porteros y una valla de dos metros p.^a de dividir la entrada
- 1 Segunda puerta de tres hojas para reservar del viento al teatro
- 238 Sillas negras; de estas 138 de cuatro curvas y usiente listada y las demas de diferentes formas; sirven para palcos y orquesta.

Plata

- 6 Palcos caja forrada de terciopelo utrech carmesi y bancos a los lados guarnecidos de lo mismo.
- 4 Palcos id id adornados por los Señores que los ocupan.
- 18 Palcos principales: cinco de ellos divididos con barra forrada de terciopelo utrech carmesi, caja empapelada id.
- 6 Palcos id; tres de ellos con la caja forrada de terciopelo id id y todos adornados por los Señores que los ocupan.
- 20 Cortinas lana inferior en las puertas de los antepalcos
- 16 Cortinas terciopelo utrech carmesi en las id de los id
- 216 Anillas pino pintadas color de caoba en las id de los id
- 72 Clavos sostenes de madera id de id en las id de los id
- 36 Barras pino id de id en las id de los id
- 290 Sillones de caoba con brazos id; asiento de muelles corridos forrados de terciopelo utrech carmesi el asiento y el respaldo por derecho y revers con numeracion de fila y sillón.
- 331 Sillones de caoba con brazos de id; sin muelles, forrados el asiento y el respaldo por derecho de terciopelo utrech y el revers de tela encarnada con numeracion de fila y sillón.

7 Quadre de classificació: recull de les principals sèries.

Arran de la classificació dels fons documentals estudiats, he fet un recull de les principals sèries a partir de les quals plantejo una proposta de quadre de classificació.

Cal dir que no sóc partidària d'elaborar quadres de classificació apriorístics, però reconec que pot ser útil per a fons documentals similars.

El quadre és orgànic funcional amb un màxim de quatre nivells. Com que es tracta d'un fons històric, he decidit adoptar una codificació numèrica significativa.

CODI	TÍTOL I DEFINICIÓ
1	Constitució Documentació que evidencia la constitució, la propietat i la manera de funcionar del teatre.
1.1	Títols constitutius Documentació que evidencia la constitució de les societats i les empreses propietàries del teatre. Classifiquem sota aquest títol les escriptures de constitució, els privilegis reials, els reconeixements municipals, etc.
1.2	Estatuts i reglaments Reglamentacions internes d'una societat concreta. Es classifiquen també en aquest grup els expedients de modificació dels estatuts i els reglaments que afecten els diversos membres encarregats de la gestió del teatre.
1.3	Escriptures de propietat Es classifiquen sota aquest títol les escriptures de compravenda del teatre.
2	Direcció general Documents produïts o rebuts que fan referència a l'organització i el funcionament general del teatre. Són reflex de les decisions dels responsables de l'administració i dels socis accionistes.
2.1	Administració Documentació que reflecteix les tasques pròpies dels encarregats de d'administració del teatre.
2.1.1	Correspondència Conjunt de cartes, d'impresos i d'altres trameses, tant d'entrada com de sortida, d'àmbits competencials de la direcció general del teatre. Es classifiquen també sota aquest títol els llibres copiadors de cartes.
2.1.2	Protocol i relacions públiques Documentació relativa als actes públics de participació dels membres de la direcció com a representants del teatre. També es classifiquen en aquesta entrada

	els llibres de visites de personalitats amb els autògrafs i les dedicatòries.
2.1.3	Dietaris Llibres de control dels esdeveniments quotidians del teatre i dels actes en els quals participa la direcció.
2.2	Junta General d'Accionistes Documentació pròpia fruit de l'activitat de les juntes dels socis accionistes.
2.2.1	Actes Llibre d'actes de les juntes generals dels socis accionistes.
2.3	Junta de Govern Documentació fruit de l'activitat de la Junta de Govern.
2.3.1	Actes Llibre d'actes de la Junta de Govern.
2.3.2	Memòries Informes compiladors de les actuacions anuals de la Junta de Govern redactades per al coneixement del conjunt dels socis.
3	Gestió dels recursos econòmics Aplega tota la documentació fruit de la gestió dels recursos econòmics del teatre.
3.1	Compte de pèrdues i guanys Control de les relacions entre ingressos i despeses de l'empresa propietària del teatre o de les empreses d'explotació artística.
3.2	Gestió dels ingressos Documentació reflex dels procediments de gestió dels ingressos per part de les empreses propietàries i d'explotació artística.
3.2.1	Gestió de les localitats Documentació de control de les recaptacions obtingudes diàriament fruit de la venda d'entrades a les taquilles i del lloguer de butaques i llotges.
3.3	Gestió de les despeses Document que reflecteix les despeses pròpies que emanen del funcionament del teatre.
3.3.1	Ordres de pagament Documents que reflecteixen l'acte mitjançant el qual s'ordena el pagament d'una obligació.
3.4	Gestió de les companyies

	Documentació fruit dels acords econòmics entre les companyies artístiques i el teatre.
3.4.1	Contractació de companyies Documents de la contractació col·lectiva a les companyies per actuar al teatre. En aquesta documentació s'especifica la distribució del benefici entre el teatre i la companyia.
3.4.2	Liquidacions amb les companyies Documentació mitjançant la qual l'empresa d'explotació artística liquida amb les companyies el tant per cent dels guanys fixats per espectacle. Es classifiquen sota aquest títol els fulls de liquidació i els rebuts signats per les companyies una vegada s'havia efectuat el pagament.
3.5	Tresoreria Documentació necessària per al control del moviment de diners i de valors, i per comprovar el volum del líquid existent.
3.5.1	Llibres de caixa Llibre de comptabilitat on es registren diàriament les entrades i sortides de cabals.
3.6	Fiscalitat Documentació fruit del pagament de les obligacions impositives amb l'administració.
3.6.1	Taxes municipals Documentació fruit del pagament de taxes municipals.
4	Gestió dels recursos humans Documentació relativa a la gestió del personal del teatre.
4.1	Contractació Documentació pròpia de la contractació que vincula una persona amb el teatre durant un període de temps. També s'inclouen sota aquest títol les sol·licituds al govern civil per contractar artistes estrangers.
4.2	Fitxes del personal Fitxes amb les dades identificatives i personals dels treballadors.
4.3	Expedients de personal Documentació fruit de la vida administrativa del personal del teatre.
4.4	Relacions laborals Documentació fruit de les relacions entre el teatre i els treballadors amb la finalitat de regular les relacions jurídiques i establir compromisos.
4.4.1	Comunicació sindical Documentació fruit de la relació entre els treballadors, l'empresa i els sindicats.

4.4.2	Convenis Documentació mitjançant la qual es fixen les condicions laborals a què s'hauran d'ajustar els contractes individuals de treball.
4.5	Remuneració Documentació generada fruit de la contraprestació monetària pels serveis prestats pel personal contractat pel teatre.
4.5.1	Llistats de nòmines Documentació reflex de l'activitat fruit del control dels pagaments mensuals per diferents conceptes, on consten les retribucions de cada treballador.
4.5.2	Plus de càrregues familiars Documentació referent a les compensacions salarials dels treballadors segons la seva situació familiar.
4.6	Seguretat Social Documentació relativa a les obligacions que té l'empresa amb la Seguretat Social pel fet de tenir contractat personal.
4.6.1	Llibre de matrícula del personal Llibre de control on s'enregistren el nom del treballador, el número d'afiliació i les modificacions de categoria professional.
4.6.2	Registre d'altres i baixes Documentació reflex de la incorporació o el cessament d'un treballador al sistema de Seguretat Social per part del teatre.
4.6.3	Liquidacions a la Seguretat Social Liquidació mensual que el teatre abona a la Seguretat Social.
4.6.4	IRPF Justificant de l'ingrés efectuat al Tresor Públic de l'Administració de l'Estat relatiu a les retencions a compte de l'impost sobre la renda de les persones físiques pels rendiments del treball i les activitats professionals.
4.7	Mutualitat Documentació relativa a la contractació de mutualitats per efectuar les obligacions que emanen d'aquesta contractació amb la finalitat de cobrir uns riscos laborals.
4.8	Avaluació del personal Documentació que permet exercir una avaluació del treballador per part de l'empresa amb la finalitat de ser premiat o sancionat.
4.8.1	Sancions Documents on s'enregistren les sancions per l'incompliment de les obligacions pròpies dels treballadors.

4.9	Inspeccions del Ministeri de Treball Documentació que reflecteix les actuacions dels funcionaris encarregats de la Inspecció de Treball i Seguretat Social als teatres.
5	Gestió del patrimoni Documentació fruit de la gestió dels béns mobles i immobles que pertanyen a la propietat del teatre i, en algun cas, a les empreses d'explotació artística.
5.1	Gestió de béns mobles Documentació fruit de la gestió dels béns mobles del teatre.
5.1.1	Inventaris de béns Relacions que serveixen per tenir un control dels béns mobles ubicats a l'interior del teatre (mobiliari, attrezzo, maquinària, vestuari, etc.).
5.1.2	Adquisició i manteniment de maquinària Documentació referent a la compra i la reparació de la maquinària escènica del teatre.
5.2	Gestió dels béns immobles Documentació fruit de la gestió de l'edifici teatral i d'altres propietats dependents del teatre.
5.2.1	Gestió de les instal·lacions Documentació referent a les instal·lacions de subministraments del teatre: aigua, gas, llum, aire condicionat, servei d'ascensors... Inclou els contractes i els rebuts expedits per les companyies subministradores.
5.2.2	Construcció i manteniment de l'immoble Documentació relativa a la construcció del teatre i les reformes posteriors de l'edifici.
5.2.2.1	Expedients d'obres Documentació relativa a les obres efectuades al teatre. Comprèn el contracte amb les empreses, les memòries d'intervenció, els plànols, etc.
5.2.3	Dotació de béns immobles Documentació referent a la utilització dels espais amb la finalitat de mantenir l'escena i els altres espais del teatre en funcionament.
5.2.3.1	Contractes (arrendament i subarrendament) d'explotació artística Comprèn els contractes d'arrendament i subarrendament signats entre la propietat del teatre i les empreses d'explotació artística.
5.2.3.2	Cessió / Lloguer d'espais Documentació relativa al lloguer o cessió d'espais del teatre per a la realització d'activitats no estrictament relacionades amb les arts escèniques. Classifiquem sota aquest títol el lloguer del quiosc, del bar, del restaurant, etc. També es classifica en aquest apartat la documentació fruit de la cessió del teatre per a

	exposicions, congressos, actes benèfics, etc.
5.3	Assegurances Documentació producte d'assegurar els béns dels teatres davant de qualsevol fatalitat. Comprèn els contractes i els pagaments de les quotes relacionades.
6	Legislació i afers jurídics Reculls legislatius propis de l'àmbit de la indústria de l'espectacle i afers jurídics en què està involucrada tant l'empresa propietària del teatre com l'empresa d'explotació artística.
6.1	Processos judicials Documentació jurídica en què intervé l'empresa propietària del teatre o la d'explotació artística com a part acusada o com a part acusadora. Sota aquest títol es classifica la documentació preparatòria per a la defensa del cas, els informes, les resolucions, etc.
6.2	Autoritzacions de la censura Autoritzacions dels censors provincials per a les estrenes d'obres al teatre.
6.3	Legislació sectorial Legislació relacionada amb la indústria teatral, reglamentacions del teatre, del circ i de les varietats, entre d'altres.
6.4	Propietat intel·lectual Gestió dels drets d'autor de les obres representades al teatre.
6.4.1	Relacions SGAE Documentació pròpia de les obligacions del teatre amb l'SGAE. Conté principalment els comunicats de les obres de teatre programades setmanalment.
7	Producció artística Documentació relativa a l'organització de l'espectacle des de la programació fins a la representació en escena. Aquesta documentació és pròpia de les empreses encarregades de l'explotació artística.
7.1	Programació Documentació relativa a la distribució dels espectacles per temporades teatrals. Comprèn les relacions d'espectacles per temporada.
7.2	Suport a la interpretació Anotacions dels actors per a una òptima interpretació.
7.3	Producció de l'espectacle Documentació que reflecteix el procés preparatori previ al desenvolupament d'un espectacle.
7.3.1	Dossiers d'espectacles Dossiers preparatoris d'espectacles amb les adreces dels artistes, els contactes

	amb els patrocinadors, el llistat de persones convidades, etc.
7.4	Gestió escenogràfica Documentació fruit del procés organitzatiu per dotar d'escenografia un espectacle.
7.4.1	Disseny escenogràfic Plànols i fotografies que reproduïen les escenografies d'una obra.
7.4.2	Adquisició i manteniment de decorats Documentació referent a la compra d'attrezzo. Es classifiquen sota aquest títol les tipologies documentals següents: encàrrecs, rebuts i factures.
7.4.3	Adquisició per a la caracterització Documentació que fa referència a l'adquisició de material i de serveis per a la caracterització: perruqueria i vestuari. Es classifiquen sota aquest títol les tipologies documentals següents: encàrrecs, rebuts i factures.
8	Gestió dels recursos d'informació Documentació fruit de la gestió dels recursos d'informació i de suport.
8.1	Gestió de la dramatúrgia Arxiu d'obres de teatre representades al local.
8.1.1	Llibrets i guions Escrits detallats dels successos, de l'escenografia i dels diàlegs d'una obra teatral.
8.2	Gestió musical Documentació referent a l'adquisició de partitures i a la gestió d'aquestes partitures per ser interpretades al teatre en un espectacle o en un ball.
8.2.1	Partitures Composicions musicals per ser interpretades.
8.2.2	Adquisició de partitures Documentació relativa a la compra i el lloguer de partitures. Classifiquem sota aquest títol els rebuts, les comunicacions, les relacions de partitures propietat del teatre, etc.
8.3	Gestió dels suports gràfics Documentació gràfica que aporta informació sobre les activitats realitzades al teatre i sobre les persones que les han dut a terme.
8.4	Fitxes tècniques dels espectacles Fitxes resum, d'ús intern, dels espectacles duts a terme al teatre. Informen del títol, dels actors que hi participen, de les recaptacions, etc.
8.5	Recursos bibliogràfics i hemeroteca Llibres, articles, revistes i diaris compilats perquè mantenen alguna relació amb el

	teatre o amb el món de l'espectacle en general.
9	Promoció i distribució comercial de l'espectacle Documentació referent a les tasques de promoció i difusió de l'espectacle. Té com a finalitat fer arribar una informació al màxim nombre de persones possible.
9.1	Cartells Fulls de gran format creats per ser col·locats en un lloc visible per fer avinent alguna cosa al públic o amb finalitat publicitària.
9.2	Programes Fulls de petit format que aporten informació més detallada de l'espectacle que s'està promocionant. Normalment té la finalitat de reclam publicitari o d'informació per als assistents a un espectacle.
9.3	Comunicats de premsa Text que té la finalitat de ser enviat a la premsa escrita amb objectiu de convocatòria o per fer conèixer una novetat. Normalment, els comunicats de premsa són redactats pels responsables de l'administració del teatre.
9.4	Anuncis de premsa Documentació fruit de les activitats encaminades a la publicació d'un anunci. Hi trobem els rebuts de pagament, els esborranys, etc.
9.5	Invitacions Targetes publicitàries que promocionen un espectacle i conviden gratuïtament la persona que les posseeix.

8 Estratègies de recuperació, preservació dels arxius històrics del Teatres

La desaparició de bona part dels fons documentals dels teatres de Barcelona és una realitat lamentable. El coneixement d'aquesta realitat ens planteja el repte d'identificar les estratègies que hauríem d'adoptar per frenar el procés de pèrdua del nostre patrimoni documental. De res serveix culpar els gestors dels teatres per deixar perdre aquest patrimoni ni a la desídia de les administracions, que no han estat prou fortes per fomentar la seva recuperació i preservació. En aquest capítol exposaré diversos mecanismes per frenar el procés d'espoli.

És imprescindible que es generi un debat entre les institucions que custodien fons històrics de teatres i el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, per tal d'aconseguir desplegar una política de recuperació i salvaguarda dels fons. Considero que l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, la Biblioteca de Catalunya, el Centre de documentació, el Museu de les Arts Escèniques i l'Arxiu Nacional de Catalunya haurien de liderar l'estratègia de recuperació. En aquest sentit existeixen experiències prèvies com la del XIII congrés de la *Sociedad Internacional de Bibliotecas y Museos de las Artes del Espectáculo* celebrat a l'Institut del Teatre de Barcelona el 1978. En aquesta trobada, es va parlar de coordinar un organisme que permetés sistematitzar les formes de recuperar, catalogar i difondre el patrimoni documental del món de l'espectacle.

Tota política de recuperació del patrimoni documental hauria d'iniciar-se amb l'elaboració d'una guia que garantís la localització dels fons. En aquesta es recollirien les dades bàsiques dels fons històrics dels teatres de Barcelona per permetre localitzar aquells que han anat a parar a mans de particulars. També caldria que la guia inclogués la documentació dels teatres que actualment estan en actiu per garantir la conservació de la documentació en un futur. Amb l'elaboració d'aquest instrument de descripció es podrien difondre els fons i es faria possible posar a l'abast de l'investigador la informació necessària per localitzar-los. D'altra banda, aconseguiríem tenir un registre dels particulars que custodien la documentació dels espais escènics. El Departament de Cultura podria exigir les responsabilitats que emanen de la llei i faria de pont entre els particulars i els investigadors per garantir-ne el lliure accés.

En algun cas, com el del Molino, que sabem que una part de la documentació fou dispersada i continua en mans d'alguns veïns, es podria dur a terme una campanya

de recuperació de la mateixa. Aquesta campanya podria ser desenvolupada conjuntament amb les entitats del barri.

Una bona manera per difondre aquests fons documental seria mitjançant la digitalització, ja que si el responsable de la custòdia de la documentació no en vol fer donació a una institució pública, es podria arribar a un acord entre aquests i un centre d'arxiu públic per digitalitzar-la. Un exemple d'aquesta estratègia, el trobem en el projecte de digitalització del fons documental del Gran Teatre del Liceu per part del grup d'investigació MUSC (Les Músiques en les Societats Contemporànies) del departament d'art i música de la UAB.

És importantíssim desenvolupar polítiques de conscienciació orientades als actuals propietaris/gestors dels teatres de Barcelona per tal que preservin els seus arxius històrics o en facin donació a les institucions públiques. Seria molt interessant que s'oferís, a aquestes empreses d'explotació de teatres, un servei de suport tècnic per als seus arxius històrics.

Per últim m'agradaria esmentar el grup International Observatory of theatres at risk. Aquest col·lectiu vetlla per a la preservació i la recuperació dels teatres des de la vessant arquitectònica. Seria molt positiu que, a partir d'aquest grup, s'articulessin, a nivell internacional, diverses estratègies per a la recuperació del patrimoni documental dels teatres, tal com s'ha fet amb la recuperació dels edificis. Aquests fons, com ja he comentat en capítols anteriors, aporten molta informació per a la reconstrucció dels espais escènics. A la ciutat de Barcelona, aquest col·lectiu ha reivindicat l'adquisició del Teatre Arnau i del Teatre Principal.

9 Fitxes descriptives dels fons documentals

En aquest capítol, faré una fitxa descriptiva per a cadascun dels fons dels teatres que m'han servit de base per aquest treball. Els he pogut consultar tots de forma directa, a excepció de la documentació del Gran Teatre del Liceu, i per a l'elaboració d'aquesta fitxa m'he posat en contacte amb el grup de recerca MUSC: Les músiques en les societats contemporànies, de la Universitat Autònoma de Barcelona.

9.1 Fons Teatre Circ Barcelonès

INSTITUCIÓ QUE CUSTODIA EL FONS: MAE- Centre de documentació i Museu de les Arts Escèniques

TÍTOL: Teatre Circ Barcelonès

DATES: 1870-1907; predomina 1891

VOLUM I SUPORT: 2 UI

HISTÒRIA DEL PRODUCTOR:

El teatre s'inaugurà el 12 de gener de 1853 al carrer Montserrat, en un dels terrenys de l'empresa Kennet. El local albergà tota mena d'espectacles: cant, representacions de declamació, espectacles gimnasticoeqüestres, òperes, sarsueles i balls de màscares.

Gràcies a l'èxit d'espectadors obtingut durant la primera dècada, el local va anar adaptant-se per acollir un públic cada vegada més nombrós.

El 29 d'abril de 1863, el teatre va patir un incendi i les obres de reconstrucció no es varen iniciar fins al 1865, endarrerides a causa de diversos litigis amb l'asseguradora.

El 1866, el solar on s'havia aixecat el teatre va canviar de mans i passà a titularitat de l'empresa Sociedad Constructora Catalana, que finalitzà les obres el 1869. El Circ Barcelonès es reinaugurava en un nou edifici amb aforament per a 2.300 espectadors.

Cap a finals del segle XIX, la propietat de l'edifici passà a mans de l'advocat Laureano Ballester, i anys més tard, a les de Pilar Torres; en Laureano Ballester va actuar, durant aquest període, com a apoderat de la propietària per a totes les gestions del teatre.

L'empresa d'en Laureano Ballester va explotar el teatre artísticament durant algunes temporades, però sembla que la pràctica més normal consistia a cedir l'explotació artística a diverses empreses. La propietat del teatre es reservava una sèrie de drets i

espais per a la seva explotació directa, com per exemple el taller d'escenografia, les golfes, els magatzems, així com diverses llotges del teatre.

Al taller d'escenografia del Circ Barcelonès, hi va desenvolupar les seves creacions artístiques el reputat escenògraf Salvador Alarma.

Les empreses d'explotació artística programaven les temporades, contractaven les companyies i el personal del teatre, a excepció del conserge, els maquinistes i els serveis de neteja, que depenien directament de la propietat.

L'explotació del cafè i del restaurant es feia mitjançant un contracte de subarrendament que signaven l'empresa d'explotació artística i un tercer.

Al juny de 1870 s'hi celebrà el primer Congrés Obrer Espanyol, i durant els anys 20 fou un dels principals centres de referència de flamenc a Barcelona.

El 1937, durant la guerra Civil, es va instal·lar al teatre, promogut per la CNT, el Teatre del Poble, dirigit per l'anarquista Rodolf Sánchez Pacheco.

Al juny de 1944, els terrenys varen ser expropiats, i el Circ Barcelonès tancà les seves portes definitivament.

De l'estudi de la documentació es poden identificar les següents empreses d'explotació artística: Francisco Sala i Masip (1874), Nadal Boix i Companyia (1892), Rumialdo Zubielqui (1898-1899 i 1902-1907), Lluís Munt (1904-1905), Lluís Callao i Folch (1905-1906) i Joan Rovira Bernat (1907).

HISTÒRIA ARXIVÍSTICA

Només es té constància del fet que la documentació va arribar a mans de la llibreria STUDIO, i aquesta es posà en contacte amb el Centre de Documentació del MAE

DADES SOBRE L'INGRÉS

El fons fou comprat pel MAE a la llibreria STUDIO l'any 1998. M'he posat en contacte amb la llibreria, però els seus responsables actuals afirmen no recordar com els va arribar aquella documentació.

ABAST I CONTINGUT

La documentació conservada és aquella produïda i rebuda per la propietat del teatre Circ Barcelonès en l'exercici de les funcions que li eren pròpies.

El fons es troba molt fragmentat tant a nivell cronològic com a nivell de sèries documentals. Hi manca tota la documentació pròpia de les empreses d'explotació artística.

El volum més important de documentació és el relatiu als processos judicials fruit dels conflictes d'interessos entre la propietat del teatre i les empreses d'explotació artística. Aquesta documentació avarca el període cronològic comprès entre els anys 1870 i 1890.

Els contractes de les empreses d'explotació artística són interessants perquè s'hi especifiquen els drets i obligacions de les dues parts contractants. Hi trobem també contractes de subarrendament per a l'organització dels balls de màscares, durant la temporada de Carnaval i per a l'explotació del quiosc, el cafè i el restaurant del teatre.

S'han conservat dos inventaris dels béns mobles del teatre del 1876 i del 1892. Aquests permeten fer una radiografia del mobiliari interior del teatre, així com dels decorats, que estan classificats per obres de teatre. També s'han conservat diverses factures i encàrrecs per a l'adquisició d'attrezzo i per a la contractació de serveis de caracterització. El fons conté dues programacions dels espectacles per a les temporades de 1890-1891 i 1891-1892.

Pel que fa a la documentació dels recursos humans, trobem llistats de nòmines del personal contractat pel teatre, entre ells els membres de l'orquestra i el cor. També trobem els rebuts de confirmació de la liquidació dels ingressos de taquilla amb les companyies contractades.

Referent a la documentació de gestió dels recursos econòmics, trobem un document de compte de pèrdues i guanys de 1891 elaborat per la propietat del teatre. També s'ha conservat una relació de les entrades venudes a taquilla durant la temporada 1890-1891, un registre de localitats reservades i alguns rebuts del lloguers de butaques. Entre la documentació econòmica s'ha localitzat un contracte per a la instal·lació d'un ascensor al teatre. També s'han conservat una quinzena de cartes enviades a Laureano Ballester i una fotografia d'estudi d'ell mateix.

SISTEMA D'ORGANITZACIÓ

La documentació està desorganitzada, però a partir de l'estudi documental es pot identificar el següent quadre de classificació.

1 Direcció general

1.1 Administració

1.1.1 Correspondència

2 Gestió dels recursos econòmics

2.1 Compte de pèrdues i guanys

2.2 Gestió dels ingressos

2.2.1 Gestió de les localitats

2.3 Gestió de les companyies

2.3.1 Contractació

3 Gestió dels recursos humans

3.1 Contractació

3.2 Remuneració

3.2.1 Llistats de nòmines

4 Gestió del patrimoni

4.1 Gestió bens mobles

4.1.1 Inventari de béns

4.2 Gestió dels bens immobles

4.2.1 Gestió de les instal·lacions

4.2.1.1 ascensors

4.2.2 Dotació bens immobles

4.2.2.1 Contractes (arrendament/ subarrendament) d'explotació

artística

4.2.2.2 Lloguer d'espais

5 Legislació i afers jurídics

5.1 Processos judicials

6 Producció artística

6.1 Programació

6.2 Gestió escenogràfica

6.2.1 Adquisició i manteniment de decorats

6.2.2 Adquisicions per a la caracterització

7 Gestió dels recursos d'informació

7.1 Gestió dels suports gràfics

7.1.1 Fotografia

INCREMENTS

No es preveuen increments, però seria molt interessant que en el futur es pogués localitzar la documentació de les diverses empreses d'explotació artística, ja que aportaria més dades sobre la producció artística al teatre.

CONDICIONS D'ACCÉS

Lliure

INSTRUMENTS DE DESCRIPCIÓ

No hi ha instruments de descripció

9.2 Fons el Molino

El fons documental el Molino, actualment, el custodien dues institucions: una part la trobem al Centre de Documentació i MAE, i l'altra al Centre de Documentació Històrico-social Ateneu Enciclopèdic Popular. Començaré amb la descripció dels elements comuns, i posteriorment consignaré la resta d'elements en dues fitxes diferenciades per centre.

TÍTOL

El Molino

NOM DEL PRODUCTOR

El Molino

HISTÒRIA DEL PRODUCTOR

El Molino és un dels music-hall més antics d'Europa: la seva història s'inicia el 1898, quan el propietari de la tasca la Pajarera, un modest barracó situat al carrer Vila i Vilà, ven el seu negoci a un nouvingut andalús, qui muntà un petit "*tablao*" anomenat la Pajarera Catalana.

El nou local va adquirir fama ràpidament, oferia una programació musical estable, servei de restaurant, i fins i tot transport gratuït per facilitar el trajecte des de les Rambles. L'any 1905, hi hagué canvi d'empresa arrendatària, i el local passà a anomenar-se *Gran Salón del Siglo XX*, on s'hi alternava el cinema amb les varietats.

El 1908, després d'un altre canvi d'empresa, va passar a anomenar-se Petit Moulin Rouge a imitació del famós Moulin Rouge del barri parisí de Montmatre, on es traduïren i s'adaptaren els números nocturns dels cabarets de la capital francesa. Apareix documentat, que l'any 1910 hi hagué un altre canvi de nom: Petit Palais, aquesta última denominació durà aproximadament 5 mesos, fins que es tornà a restaurar el nom de Petit Moulin Rouge.

El 1913 pren la direcció Antoni Astell, que rebatejà el local com a Moulin Rouge. El 1926, durant un breu període de temps, el teatre va cessar la seva activitat artística per passar a ser la seu del partit Unión Patriótica. A partir de 1929, recuperat ja per a usos escènics, adquirí la seva titularitat l'empresari Antoni Astell, que es va sumar a la febre del vodevil instaurada al Paral·lel.

Durant la Guerra Civil, el teatre fou col·lectivitzat pel sindicat de la CNT. Anys després de la finalització del conflicte bèl·lic, Francesc Serrano Arambul, propietari del teatre Bataclán i la seva dona Vicenta Frenández, compren el local i poc a poc retornen al Molino el caire de cafè concert que havia perdut. A partir dels anys 40, el Molino emergeix com un teatre singular, i la seva màxima estrella serà la cabaretista la Bella Dorita. Fins a la dècada dels 70 desfilaren artistes com Lander y Leanna, Mirko, Johnson i Pipper, entre altres. A la mort de Serrano Arambul, la seva dona assumirà la gestió del Molino.

Entre 1981 i 1993 l'empresa Nou Paral·lel S.A. n'assumeix la gestió amb Ricard Ardèvol i Llorens com a administrador. Durant la dècada dels 80 i fins el seu tancament el 1997, l'escenari va acollir a artistes com La Maña i la Merche Mar, l'última de les seves vedettes.

El 1993, l'empresari Roberto Serrano Fernández va adquirir el Molino i fer front a una sèrie de problemes econòmics, agreujats pel fet que cap administració pública va concedir cap tipus de subvenció al teatre.

Durant els últims van passar pel teatre un gran nombre d'empreses, fins que el 1997, el jutjat número 7 de Barcelona va admetre el tràmit de fallida voluntària per la societat New Mill, S.L., l'últim cap visible del diabòlic entramat legal en què estava immersa la propietat del Molino. Finalment, el mític music-hall del Paral·lel va tancar les seves portes.

Tal com es pot veure a la premsa, el 1998, el teatre fou adquirit per uns empresaris russos, els quals es van encarregar de desmantellar la decoració interior del teatre i van fer desaparèixer bona part de la documentació històrica.

Anys més tard, l'empresa Ociopuro S.L. comprà el local per evitar que continués la seva degradació i va impulsar la seva reconstrucció. L'octubre de 2010, el Molino obre definitivament les seves portes retornant al Paral·lel un dels teatres més emblemàtics del barri i de la ciutat.

HISTÒRIA ARXIVÍSTICA

La documentació va romandre al Molino fins al 1998, any en què una brigada de treballadors contractada per l'empresa propietària del Molino va llençar la documentació i els decorats del teatre a les escombraries, sense control municipal. Una veïna del Poble Sec, la Valery Powles, compromesa amb el barri i la seva història, va donar veu d'alarma al MAE sobre la temptativa de destrucció documental. El Centre

de Documentació i MAE va rescatar una part d'aquesta documentació, i la Valery juntament amb altres veïns, va rescatar-ne l'altre, fet que va provocar la disgregació del fons.

La Valery Powles va fer donació de la documentació del Molino a l'Ateneu Enciclopèdic Popular abans de la seva mort el dia 13 de juny de 2011.

No he localitzat la documentació en possessió d'altres veïns, ja que aquesta feina m'hauria comportat moltes més hores de treball de camp. Si es volgués completar el fons del Molino, seria interessant iniciar la recerca documental a partir de les entitats del Poble Sec i dels antics membres del col·lectiu Fem Girar el Molino. Segons m'ha informat una treballadora de l'empresa Ociopuro S.L., els decorats van passar a mans de l'artista Benet Rossell.

La publicació La Vanguardia va recollir la temptativa de destrucció documental l'any 2006 en un article sobre el Molino redactat per en Lluís Permanyer: *“La voz de alarma la dio Valery Powles, vecina del Poble Sec y sensible hacia todo aquello que tiene historia; descubrió que los obreros vaciaban el local y llenaban un contenedor. Salvó de allí valioso material documental.”*¹⁰

Barrejat amb la documentació del Molino, custodiada per l'AEP, hi trobem un conte escrit per la Valery titulat *Contes del contenidor, el regal Rus* mitjançant el qual ens explica la troballa de la documentació. Considero interessant reproduir un fragment pel seu gran valor de testimoniatge ja que mostra com la recuperació dels fons documentals està, la majoria de vegades, a mercè de l'iniciativa individual.

*“Era un contenidor molt gran i estava al costat de les portes laterals del Molino. Feia temps que aquest petit i tan estimat teatre del Poble Sec s'havia tancat. Es deia que uns empresaris russos invertien milions en la renovació, semblava que havien començat (...) Temia, amb raó, que haurien llençat algun que altre document oblidat al teatre. Aquella nit només hi havia uns quants, bastant recents, però el dia de després, gràcies al tan amable ajut dels obrers russos, es va salvar gran quantitat de documents, tots petits miralls a la història del teatre i a la vida Barcelonina durant més de 75 anys.”*¹¹

¹⁰ La Vanguardia, dissabte 8 de juliol de 2006

¹¹ Fragment d'un conte escrit per la Valery Powles aparegut en el fons documental del Molino custodiat per l'Ateneu Enciclopèdic Popular de Barcelona.

El fet que la documentació tingui moltes llacunes cronològiques sembla ser producte de la selecció subjectiva per part de les persones que van participar en el rescat documental.

INSTITUCIÓ QUE CUSTODIA EL FONS : Centre de Documentació Històrico-social. Ateneu Enciclopèdic Popular.

DATES [1928-1994]

VOLUM I SUPORT 6 UI Instal·lació (caixes) + 50 cartells

DADES SOBRE L'INGRÉS Ingressà a l'Ateneu Popular enciclopèdic per donació de la Valery Powles veïna del poble sec, responsable d'evitar la destrucció documental per part de l'empresa propietària del Molino.

ABAST I CONTINGUT

El volum més important de documentació, el configuren els llibrets i guions de vodevils que foren representats al Molino, i que estan datats entre 1928 i 1940. Molts d'ells estan signats per Serrano Arambul. Aquest material esdevé una font d'informació molt important per als investigadors en arts escèniques ja que s'hi detallen els decorats i els guions dels actors amb anotacions manuscrites. Aquesta documentació és un reflex dels corrents polítics i socials que mitjançant els jocs de paraules i la paròdia repassen temes com la jornada laboral de 8 hores, les vagues de ferroviaris, el dret al divorci, el comportament de la burgesia, la llibertat sexual de la dona, etc... Aquests Vodevils estaven pensats per satisfer els gustos de les classes més populars de Barcelona i esdevenen una font importantíssima per a l'estudi de la cultura i de les mentalitats.

Hi ha diversos esborrany dels monòlegs de presentació i comiat, que es preparaven les cabaretistes. Té també un alt valor informatiu la sèrie formada per les partitures musicals manuscrites que s'interpretaven durant els números artístics. Aquestes partitures no estan datades, però en algunes d'elles s'especifica el nom de la vedette per a qui van ser escrites. Coneixent els anys de vinculació d'una actriu amb el Molino, podem datar les composicions musicals. Aquesta documentació és d'un valor incalculable per a la història de la música, ja que permet reproduir les músiques d'un gènere menor com és el vodevil.

S'han conservat documentació administrativa dels anys 80 i 90, però està desordenada i no té coherència interna. Entre aquesta documentació destaquen els talonaris de tiquets de taquilla de venda d'entrades, els contractes a actors i actrius,

les autoritzacions de la censura per a la representació d'obres, les invitacions i relacions de convidats assistents a les estrenes, etc.

També s'ha conservat la sèrie de correspondència dirigida a Ricard Ardèvol i Llorens, així com diversos cartells publicitaris dels espectacles i programes dels anys 90. Barrejades entre la documentació, han aparegut tres fotografies que mostren un espectacle del Molino .

He identificat també, el pregó de la festa Major del Poble Sec escrit per Ricard Ardèvol i Llorens, administrador de l'empresa Nou Paral·lel. Així doncs, he pogut localitzar diversa documentació que formaria part del fons personal de la Valery Powles, com per exemple diversos contes escrits per ella, i també he pogut identificar alguns documents que hauria de formar part del fons documental de l'associació Fem Girar el Molino.

SISTEMA D'ORGANITZACIÓ

La documentació no ha estat objecte de cap tractament arxivístic i del seu estudi n'emana el següent quadre de classificació.

1 Direcció general

1.1 Administració

1.1.1 Correspondència

1.1.2 Representació

1.1.2.1 Pregó de festes del poble Sec

2 Gestió dels recursos econòmics

2.1 Gestió dels ingressos

2.1.1 Gestió de les localitats

2.1.1.1 talonaris de taquilla

3 Gestió dels recursos humans

3.1 Contractació

4 Legislació i afers jurídics

4.1 Autoritzacions de la Censura

5 Producció artística

5.1 Suport a la interpretació

5.1.1 Anotacions per a la interpretació

6 Gestió dels recursos d'informació

6.1 Gestió de la Dramatúrgia

6.1.1 Llibrets de Vodevils

6.2 Gestió musical

6.2.1 Partitures

6.3 Gestió dels suports gràfics

6.3.1 Fotografies d'espectacles

7 Promoció i distribució comercial de l'espectacle

7.1 Màrqueting i difusió

7.1.1 cartells

7.1.2 Programes

7.1.3 Invitacions

NOTES

Va ser possible localitzar aquesta documentació del fons del Molino a partir d'una entrevista amb el president del CERHISEC, que em va parlar de la Valery Powles i de la seva vinculació amb l'Ateneu Enciclopèdic Popular.

INSTITUCIÓ QUE CUSTODIA EL FONS Centre de Documentació del MAE

DATES 1959-1993

VOLUM I SUPORT 10 UI (caixes) + 24 cartells

DADES SOBRE L'INGRÉS La documentació fou adquirida pel MAE mitjançant una veïna del Poble Sec, la Valery Powles. Ella fou la responsable de donar veu d'alarma a la temptativa de destrucció documental.

ABAST I CONTINGUT

El volum documental més important, el configuren les 373 partitures manuscrites, les quals no estan datades, però que sembla que són complementàries a la sèrie de partitures custodiades per l'Ateneu Enciclopèdic popular, per tant les podríem situar cronològicament a les dècades dels 80 i dels 90 del segle XX.

Pel que fa a la documentació constitutiva es conserva una còpia de l'acta de constitució de l'empresa Nou paral·lel S.A.

Troblem un dietari datat entre el 1982 i el 1994, on s'enregistraven, dia a dia, els espectacles i els actes de representació del Molino i del seu administrador. A més a més del dietari s'han localitzat els esborranys per a la seva elaboració.

També cal destacar la correspondència d'entrada adreçada a Ricard Ardévol, entre aquestes cartes trobem algunes escrites per personatges del món de la política com per exemple en Jordi Pujol, excusant-se per no poder assistir a l'estrena d'una obra a la qual havia estat convidat.

La documentació pròpia de la gestió dels recursos econòmics és pràcticament inexistent, podria haver desaparegut amb els canvis de propietat del teatre. Només s'han conservat alguns talonaris de venda d'entrades a taquilla i algunes relacions de recaptacions setmanals sense datar.

Pel que fa a la documentació de producció artística trobem dos dossiers preparatoris d'espectacles: L'Homenatge a la Bella Dorita i Mare Nova. Aquests dossiers organitzatius estan formats per documentació diversa, com els llistats de patrocinadors i la correspondència amb aquests, també hi trobem relacions d'artistes, adreces de convidats a l'espectacle, programes de mà, etc. De la mateixa manera es conserva un exemplar de l'obra dramàtica Kinokabaret. S'han identificat, també, uns llistats de pel·lícules rodades al Molino i la llista dels actors que varen participar-hi.

S'han conservat diverses comunicacions amb la SGAE, on s'especifiquen els espectacles programats setmanalment. Aquesta documentació és important a l'hora de conèixer les programacions i de poder datar els cartells i programes.

Pel que fa a la documentació fruit de la gestió dels recursos humans trobem les fitxes dels treballadors del Molino amb les seves dades identificatives i la corresponent categoria professional. També s'ha conservat un conjunt de contractes laborals de ballarins/es, i d'actors i actrius de 1990 a 1995, així com algunes còpies d'expedients de sol·licitud al Govern Civil de permís de residència per a treballadors estrangers.

Una altra tipologia documental són dels convenis col·lectiu d'espectacles de Catalunya, circulars del *Sindicato Profesional de Músicos Españoles*, i de la CGT en què hi figuren les taules salarials.

S'ha conservat un llibre de sancions als treballadors del Molino datat de l'any 1995, un llibre d'actes de la comissió distribuïdora del plus familiar i el llibre de matrícula del personal.

La documentació més antiga d'aquesta part del fons, la conformen dos llibres de visita d'inspecció nacional del treball de 1959 i 1971.

Pel que fa a la documentació pròpia de gestió del patrimoni, només s'ha conservat un inventari mecanografiat del vestuari, de l'escenografia i dels telons propietat del teatre. També s'ha localitzat el contracte de lloguer d'un dels locals propietat de Nou Paral·lel S.A.

S'ha identificat una sèrie de còpies de plànols del Molino que sembla que van ser utilitzats per a la instal·lació de l'aire condicionat.

La documentació de promoció i distribució comercial de l'espectacle, la configuren 24 cartells anunciant els espectacles dels anys 90, i que són complementaris als que es conserven al Centre de Documentació Històrico-social Ateneu Enciclopèdic Popular.

També, entre la documentació administrativa, s'han localitzat programes i invitacions a l'espectacle d'homenatge a la Bella Dorita, així com diversos comunicats de premsa.

Barrejat amb el fons del Molino s'han localitzat els estatuts de l'associació Amics del Paral·lel i la còpia de les actes d'algunes de les seves reunions. Caldria analitzar si Ricard Ardevol en fou membre com a representant del Molino o a títol personal, ja que aquesta informació ens ajudaria a delimitar si es tracta de documentació del teatre o del seu fons personal.

SISTEMA D'ORGANITZACIÓ

La documentació no ha estat objecte de cap tractament arxivístic, a partir de l'estudi documental és pot identificar el següent quadre de classificació.

1 Constitució

1.1 Títol constitutiu de la societat Nou Paral·lel S.A

2 Direcció general

2.1 Administració

2.1.1 Correspondència

2.2 Representació

2.2.1 Dietari

3 Gestió dels recursos econòmics

3.1 Gestió dels ingressos

3.1.1 Gestió de les localitats

3.1.1.2 Recaptacions setmanals

4 Gestió dels recursos humans

4.1 Contractació

4.1.1 contractes laborals

4.1.2 Sol·licituds permís de residència per treballadors estrangers

4.2 Fitxes de personal

4.3 Relacions laborals

4.3.1 Comunicació Sindical

4.3.2 Convenis col·lectius

4.4 Remuneració

4.4.1 Plus de càrregues familiars

4.5 Seguretat social

4.5.1 Llibre de matricula del personal

4.6 Avaluació del personal

4.6.1 Llibre de sancions

4.7 Inspeccions del ministeri de treball

5 Legislació i afers jurídics

5.1 Legislació sectorial

5.2 Propietat intel·lectual

5.5.1 Relacions SGAE

6 Gestió del patrimoni

6.1 Gestió de béns mobles

6.1.1 Inventari de béns

6.2 Gestió de béns immobles

6.2.1 Gestió de les instal·lacions

6.2.1.1 Aire condicionat

6.2.2 Lloguer/ Cessió d'espais

6.2.2.1 Relacions pel·lícules rodades al Molino

6.2.2.2 Arrendament de local

7 Producció artística

7.1 Producció de l'espectacle

7.1.1 Dossiers d'espectacles

8 Gestió dels recursos d'informació

8.1 Gestió de la Dramatúrgia

8.1.1 Guions d'obres

8.2 Gestió musical

8.2.1 Partitures

9 Promoció i Distribució comercial de l'espectacle

9.1. cartells

9.1. Programes

9.1. Comunicats de premsa

1.1. Invitacions

ACCÉS

Malgrat que l'accés a la documentació és lliure, considero que alguna d'aquesta hauria de quedar exclosa de consulta temporalment, ja que conté dades de caràcter personal dels treballadors del Molino. Les dades de les fitxes de personal contenen els noms i cognoms, el número d'afiliació a la Seguretat Social, l'adreça, el DNI i el telèfon. També haurien de quedar excloses de consulta les sol·licituds de permís per a

la contractació d'actors estrangers, ja que inclouen una còpia del certificat de penals, que inclou dades amb un nivell de protecció alt.

INSTRUMENTS DE DESCRIPCIÓ

El MAE ha elaborat un inventari sumari de la documentació administrativa i un catàleg de les partitures i els cartells, els quals es poden consultar, online, a la pàgina web .

9.3 Fons teatre de Catalunya- Eldorado

INSTITUCIÓ QUE CUSTODIA EL FONS: Biblioteca Nacional de Catalunya

TÍTOL: Fons Teatre de Catalunya-Eldorado

DATES: 1894-1915. Predomina 1911-1912.

VOLUM I SUPORT: 8 UI + un lligall.

NOM DEL PRODUCTOR: Teatre Eldorado (empresa d'explotació artística de Juan Gumà)

HISTÒRIA DEL PRODUCTOR

El Teatre Eldorado va estar situat a la cantonada del carrer Bergara amb Plaça Catalunya. Fou inaugurat el 1884 com a teatre Ribas en honor al seu primer propietari. El 1887 canvià el nom pel de Teatre de Catalunya, i a la dècada dels 90 del segle XIX, ja el trobem registrat com a Teatre Eldorado. L'empresari Joan Molas i Casas fou qui va decidir el canvi de nom l'any 1889, després de contractar la companyia Zamacois, que va representar un espectacle de ball titulat "El Dorado" que va tenir molt d'èxit. Per això va reproduir el nom de, l'aleshores cèlebre, cafè concert *Eldorado* de París. Va acollir espectacles de tot tipus: de declamació, d'òpera, de sarsuela, concerts simfònics, i fins i tot projeccions cinematogràfiques. El teatre fou gestionat per l'empresa de Juan Gumà i Cia, que des del 1893 fins el 1894 fou el gerent del teatre, i 11 anys més tard aconseguí que el propietari del teatre, Ramón Coll i Pujol, l'hi arrendés per actuar com a empresari d'explotació artística.

Juan Gumà, mitjançant el contracte d'arrendament, quedava autoritzat a explotar el teatre amb total llibertat per programar els espectacles i triar les companyies que hi

actuarien, a canvi, pagava un lloguer al propietari. L'empresa d'explotació artística es feia càrrec de la gestió de les despeses de l'espectacle, dels decorats, del personal, així com de pagar els subministraments de l'immoble. Juan Gumà contractava les companyies per temporades, i es repartia amb elles les despeses i els ingressos. Durant el període de 1911-1912, el Sindicat d'Autors Dramàtics, hi celebrà la temporada sota la figura aglutinant d'Ignasi Iglesias.

Entre el 1910 i el 1924, Eldorado fou la seu de l'Orquestra Simfònica de Barcelona, amb Luís Garnier al capdavant, la qual adquiria el 30% de les recaptacions de les entrades dels concerts.

L'any 1913, l'empresari Gumà subarrendà l'explotació artística del teatre primerament a Salvador Alcalà i Cia; i un any més tard, a l'empresa d'Eduardo Blasco, per projectar la pel·lícula *Quo Vadis*, estrenada el 19 d'abril de 1913.

Manca documentació per afirmar que els subarrendaments foren una pràctica habitual a partir de 1913, el que sí que tenim documentat és que, a partir d'aquesta data, hom passa a anomenar el teatre com a Gran Cine Eldorado. Possiblement, estem davant d'un de tants teatres que, cap el 1915, adapta la seva sala d'espectacles als nous gustos dels consumidors.

El teatre va tancar les seves portes el 1928 quan el *Banco Central*, n'adquirí el solar. Un any més tard, coincidint amb les vigílies de l'Exposició Internacional, l'edifici fou enderrocat.

Durant més de dues dècades els terrenys van quedar deserts i l'any 1952 el *Banco de Bilbao* va construir la seva nova seu a Barcelona.

HISTÒRIA ARXIVÍSTICA

Possiblement la documentació va romandre al teatre mentre Juan Gumà va exercir les seves funcions com a empresari gerent del teatre Eldorado, al cessar el seu càrrec sembla ser que va endur-se la documentació.

DADES SOBRE L'INGRÉS

El fons documental ingressà a la Biblioteca de Catalunya a l'abril de 1936 a partir de la donació de la vídua de Joan Gumà..

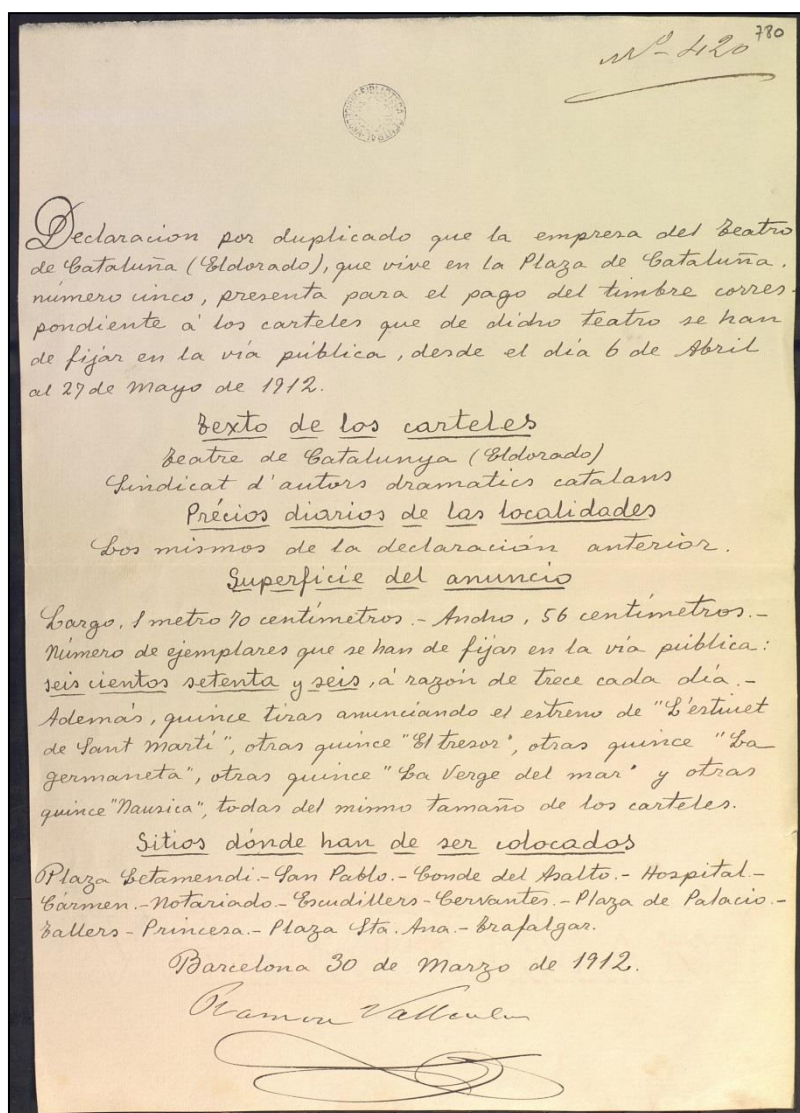
ABAST I CONTINGUT

Conté part de la documentació de gestió per l'empresa d'explotació artística de Juan Gumà i Cia entre 1894 i 1915.

Pel que fa a la correspondència de l'administrador s'ha conservat el llibre copiador de cartes que abasta de 1907 a 1912 i esborranys copiadors de cartes de 1913. Aquest és un document interessantíssim per traçar la història del teatre Eldorado en particular i de la gestió teatral en general. De l'estudi d'aquesta documentació es poden analitzar els mecanismes emprats per a la contractació de companyies catalanes, espanyoles i estrangeres i la competència de la indústria teatral obsessionada per contractar la companyia de més renom, competint, si s'esqueia, amb els altres teatres de Barcelona. La majoria de les cartes copiades van adreçades a artistes, dramaturgs i als representants de les companyies teatrals com la dels germans Álvarez Quintero, la de Gabriel Guzmán, la Juan Balaguer, la de Bernard Llorens, la d'Antonio Oliver, Miguel Echegaray, Antonio Vico, etc. També hi ha correspondència d'entrada però poc representativa, quantitativament parlant.

El volum més important de documentació és aquell fruit de la gestió econòmica, la de recursos humans i la de producció artística de la temporada de primavera de l'any 1905. Fou en aquell període quan s'estrenà al teatre l'òpera *Los cuentos de Hoffman* de Jacques Offenbach. S'han conservat els fulls de liquidació amb les companyies, els comptes de pèrdues i guanys de la temporada, els resums de taquillaatge i els llistats de nòmines dels músics.

Pel que fa a la documentació de producció artística trobem factures relatives a l'adquisició i construcció d'escenografia i documents de contractació del serveis de caracterització (vestuari i perruqueria). És molt interessant que s'hagi conservat tota aquesta documentació sobre la producció d'un mateix espectacle ja que aporta molta informació sobre la gestió teatral dels primers anys del segle XX, i permet resseguir documentalment la producció d'una òpera en concret: *Los cuentos de Hoffman*. Predomina, també, pel volum documental la documentació dels anys 1911-1912, quan el Sindicat d'Autors Dramàtics, sota la figura aglutinant d'Ignasi Iglesias, s'encarregà de gestionar la temporada. D'aquesta època es conserva documentació fruit del pagament dels subministraments, alguns llistats de nòmines, rebuts dels diaris per a la publicació d'anuncis publicitaris i declaracions del pagament del timbre per a la fixació de cartells. Aquest últim document és molt interessant ja que es fa una descripció dels cartells i s'especifiquen els indrets de Barcelona on es fixaren.

Declaració del pagament del timbre per a la fixació de cartells. Fons documental Eldorado. Biblioteca de Catalunya. UI: Ms. 1345

En un sobre, he localitzat els rebuts del lloguer del quiosc per a la venda de diaris i fotografies, situat al vestíbul del teatre, i 4 estampes publicitàries de la inauguració de la temporada del Sindicat d'autors Dramàtics.

Són molt interessants els dos inventaris d'attrezzo conservats. El primer s'inicia amb la temporada de 1894-1895 i finalitza amb la de 1903-1904; el segon comença amb la temporada de 1904-1905 i finalitza amb la de 1911-1912. En aquest segon inventari s'especifica el cost de tot el material escenogràfic.

S'ha conservat una renovació del contracte d'arrendament del Teatre entre el propietari Ramon Coll i Pujol i l'empresari Juan Gumà així com dos contractes de subarrendament signats entre Juan Gumà i els empresaris Salvador Alcalá i Eduardo Blasco.

Es troba, també, un registre de totes les obres i passis de cinema d' Eldorado des de la temporada de 907-1908 fins a la de 1913, ordenades per dia, mes i any; i detallades per sessions.

Hi ha documentació fruit del pagament de taxes a l'ajuntament de Barcelona en concepte d'espectacles públics de 1913 a 1915.

SISTEMA D'ORGANITZACIÓ

Al tractar-se de documentació tan fragmentada la Biblioteca de Catalunya no l'ha classificada. A partir del seu estudi, proposo el següent quadre de classificació

1 Direcció general

1.1 Administració

1.1.1 Correspondència

2 Gestió dels recursos econòmics

2.1 Comptes de pèrdues i guanys

2.2 Gestió dels ingressos

2.2.1 Gestió de les localitats

2.2.1.1 Resums de taquillaatge

2.3 Gestió de les despeses

2.3.1 Liquidacions amb les companyies

2.4 Fiscalitat

2.4.1 Pagament taxes municipals

3 Gestió dels recursos humans

3.1 Remuneració

3.2 Llistats de nòmines

4 Gestió del patrimoni

4.1 Gestió béns mobles

4.1.1 Inventari d'escenografia

4.2 Gestió dels béns immobles

4.2.1 Gestió de les instal·lacions

4.2.1.1 Enllumenat

4.2.2 Dotació bens immobles

4.2.2.1 Contractes d'arrendament/subarrendament d'explotació
artística

4.2.3.2 Cessió/lloguer d'espais

4.2.3.2.1 quiosc

5 Producció artística

5.1 Programació

5.1.1 Relacions d'espectacles per temporada

5.2 Gestió escenogràfica

5.2.1 Adquisició i manteniment de decorats

5.1.2 Adquisició per a la caracterització.

6 Promoció i distribució comercial de l'espectacle

6.1.1 Estampes del sindicat d'autors dramàtics

6.1.2 Publicitat en premsa escrita

6.1.3 Gestió dels cartells

INCREMENTS

No es preveuen increments, però es podria donar el cas que ingressés, mitjançant donació o compra, documentació que completés el fons documental. Seria molt interessant que es recuperés la documentació produïda per l'empresa propietària del teatre.

CONDICIONS D'ACCÉS

L'accés al fons és lliure

INSTRUMENTS DE DESCRIPCIÓ

La Biblioteca de Catalunya ha elaborat un inventari sumari de la documentació.

NOTES

El fet que la documentació de 1905 i de 1912 sigui més nombrosa que la resta pot ser degut a l'aplicació d'un criteri de selecció subjectiva, per part del seu productor.

9.4 Fons Teatre Romea

Actualment són dues Instituciones les que custodien el fons documental del Teatre Romea: el Teatre Romea i el Centre de Documentació i MAE. Començaré la fitxa amb la descripció dels elements comuns, i posteriorment consignaré la resta d'elements en dues fitxes diferenciades per centre.

TÍTOL

Teatre Romea

NOM DEL PRODUCTOR

Teatre Romea

HISTÒRIA DEL PRODUCTOR

El Teatre Romea fou fundat per Miquel Gasset i Bosch el 18 de novembre de 1863 en un dels solars de l'antic convent de sant Agustí.

Miquel Gasset i Bosch, en fou el seu gerent durant trenta anys, tasca que compatibilitzà amb la gerència del Circ Eqüestre, del Circ Olimp, i amb la participació en la direcció del Liceu.

Tal i com succeïa en la majoria de teatres de Barcelona, la propietat del Romea va externalitzar l'explotació artística mitjançant l'arrendament del teatre a diverses empreses. De 1870 a 1895 fou l'empresari del Romea el dramaturg català Frederic Soler "Pitarra", qui a més a més dirigia la companyia Teatre Català, ubicada al mateix local i successora de l'agrupació teatral La Gata, nascuda al teatre Odeon.

La finalitat bàsica del públic que anava al Romea era la d'esbargir-se, i això ho demostra la consolidació de l'eslògan "Tothom a riure al Romea!". Hom relacionava aquest teatre amb les comèdies lleugeres d'autors com Teodor Baró o Albert Llanas.

El teatre que s'hi representava era popular, emmarcat en un ambient rural i menestral, amb paròdies satíriques, sainets costumistes i estereotips romàntics, etc. Sembla ser que, a partir de 1880, al teatre també van celebrar-se balls de mascaretes durant el Carnaval.

A partir del darrer terç del segle XIX, el teatre català s'identifica, de manera pràcticament exclusiva, amb el que es representava al Romea, i va ser així fins ben entrat al segle XX. Aquest teatre va mantenir viu, i de forma gairebé ininterrompuda, el català en moments en els quals la llengua desapareixia de l'escena barcelonina.

Durant la primera dècada del segle XX, el teatre va patir forces pèrdues econòmiques, fet que quedà reflectit en els constants canvis d'empreses d'explotació artística. El 1914, el teatre fou arrendat pels empresaris Jaumandreu i Carles Capdevila, i durant la temporada de 1916-1917 per Ricardo Puga.

El 1917, el grup d'escriptors d' Ignasi Iglesias, Josep Pous i Pagés i Pere Coromines, intenten recuperar el teatre sota el mecenatge del banquer Evarist Fàbregas; el fracàs de la primera temporada provocà la immediata renúncia del banquer. A finals de 1917 arrendà el teatre l'empresari Josep Canals qui va assumir l'explotació artística fins el 1940. Aquest, durant els primers anys, va donar un gir a les programacions atraient la burgesia Barcelonessa. A partir de la temporada de 1926-1927, s'encarregà també de l'administració del teatre Novedades i hi traslladà la companyia del Romea: Gran Companyia La catalana. Al Romea, hi programà espectacles menors amb faquires, varietats, sessions de cinema i circ; amb la intenció de fer desplaçar el públic fidel al Romea cap al Novedades. Aquest fet agreujà la dinàmica de decadència del teatre.

Durant les temporades de 1943 a 1947, el teatre fou arrendat per l'empresari Juan José Cadenas i de 1948 a 1958 per Fernandez Castanyer. Durant la temporada de 1954-1955, el teatre va funcionar com a cooperativa i va exercir el càrrec de president en Joan Brillas, persona que estava també al capdavant del projecte de Foment de l'Espectacle Selecte i Teatre d'Associació (FESTA).

El 1960 Julian Reyzaal Delgado i Juan Serrat Huguet compren a Joan Flors el teatre, i durant dos anys assumeixen l'explotació artística del mateix.

El 1962, un patronat, constituït per cinc prohoms de la ciutat, va comprar l'immoble i es va encarregar de la seva gestió i explotació. Aquest patronat estava format per Josep Canals Ramon, Domingo Valls Taberner, Francesc Recasens Mercadé, Rossend

Riera Sala, Agustí Pedro i Pons. Aquesta societat explotarà el teatre comercialment el teatre fins l'any 1980.

Durant la temporada 1963-1964, es va celebrar al teatre el Centenari del Teatre Català, amb la presentació més significativa del teatre nostrat. Des de l'any 1967 fins al 1986, cada diumenge al matí, tenia lloc els cicles de Cavall Fort, destinats a un públic de nois i noies. Durant la dècada dels 70 també es programaren concerts de la Nova cançó.

El 1980, la Generalitat de Catalunya assumeix la seva explotació, i converteix el Romea en seu del Centre Dramàtic de Catalunya. Actualment i des de 1999, l'explotació artística del teatre és gestionada per l'empresa privada Focus.

INSTITUCIÓ QUE CUSTODIA EL FONS: Teatre Romea

TÍTOL: Teatre Romea

DATES: 1880,1947-1990

VOLUM I SUPORT: 8 carpetes + 16 llibres + 2 fitxers + [300 cartells]

HISTÒRIA ARXIVÍSTICA: Una part de documentació està ubicada al despatx de la gerència i l'altre part fou localitzada en un dels armaris dels magatzems de l'administració.

Armari on van ser localitzades part de les carpetes que contenien la documentació fruit de la gestió dels recursos humans i els llibres de caixa.

ABAST I CONTINGUT:

La documentació conservada és aquella fruit de les tasques de la gerència del Teatre Romea.

Pel que fa als documents constitutius es conserva, únicament, una escriptura de la propietat del teatre de 1960 que testimonia la compra del teatre per Julian Reyzabal Delgado i Juan Serrat Huguet.

El volum documental més important és aquell propi de la gestió dels recursos humans, com per exemple els llistats de nòmines i els contractes dels artistes de la companyia Romea i del personal del teatre entre 1947 i 1972. Trobem, també, el registre d'altres i baixes a la Seguretat Social, el llibre de matrícula dels treballadors, els impresos de IRPF, els fulls de liquidacions amb la Seguretat Social i els expedients de personal dels treballadors del teatre durant les dècades de 1980-1990. Aquesta documentació, malgrat ser comuna a totes les empreses amb personal contractat, pot resultar interessant per a l'estudi de les professions relacionades amb les arts escèniques. En la documentació de RRHH apareix, també, el nom dels músics i els instruments que tocaven; aquestes dades constitueixen un material interessant per a l'estudi de la història de la música contemporània a la nostra ciutat i per treure de l'anonimat els seus protagonistes.

En el llibre de sancions, de 1963 a 1990, es poden apreciar els conflictes entre els mateixos treballadors i entre els treballadors i l'empresa. També s'ha localitzat un llibre d'inspecció del Ministeri de Treball dels anys 1968-1975.

Una altra sèrie que s'ha conservat és la dels contractes col·lectius a companyies, en els què es recullen els noms de totes les persones que hi formaven part.

Pel que fa a la documentació de gestió econòmica hi ha 6 llibres de caixa de 1970 a 1995. Cal destacar els 5 llibres de control de les recaptacions diàries, que recullen els títols dels espectacles des del 1955 fins al 1989 i especifiquen la recaptació diària i la total per temporada. Aquest registre el va dur a terme, en un primer moment, en Lluís Bohigas¹² (gerent de 1947 a 1966) i el continuà en Félix Bohigas (gerent de 1966 a 1990).

L'actual gerent, en Lluís Bohigas, que exerceix el càrrec des del 2006, ha passat les dades d'aquest registre a una base de dades que ha anat completant fins a l'actualitat.

¹² Avi de l'actual gerent amb qui comparteix nom.

COMPANIA MONTSERRAT CARULLA - JOSEP IGUASI ABADAL

febrer 1969

50%

L'ENTERRAMENT ES A LES 4

Vales al 50%

DIAR	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
Lunes	1																														
Martes	2	1	1																												
Miércoles	3	2	2																												
Jueves	4	3	3																												
Viernes	5	4	4																												
Sábado	6	5	5																												
Domingo	7	6	6																												
Lunes	8	7	7																												
Martes	9	8	8																												
Miércoles	10	9	9																												
Jueves	11	10	10																												
Viernes	12	11	11																												
Sábado	13	12	12																												
Domingo	14	13	13																												
Lunes	15	14	14																												
Martes	16	15	15																												
Miércoles	17	16	16																												
Jueves	18	17	17																												
Viernes	19	18	18																												
Sábado	20	19	19																												
Domingo	21	20	20																												
Lunes	22	21	21																												
Martes	23	22	22																												
Miércoles	24	23	23																												
Jueves	25	24	24																												
Viernes	26	25	25																												

Llibre diari de recaptacions, febrer 1969. Arxiu Romea.

Troben també un llibre on s'enregistren els lloguers dels diversos espais del teatre per a actuacions d'aficionats, concerts, mítings i assemblees; aquest llibre comprèn cronològicament el període de 1970 a 1983.

Al teatre trobem, també, un total de 300 cartells aproximadament des de la dècada dels 70 del segle XX fins a l'actualitat. Aquests cartells els trobem enrolats en un dels magatzems del teatre i fixats a les parets del despatx de gerència.

Despatx de gerència del teatre Romea.

La documentació més antiga del teatre és la de 6 invitacions pels balls de màscares celebrats durant el Carnaval dels anys 1879 i 1880. Aquestes invitacions estan emmarcades i formen part de la decoració del vestíbul del teatre.

Invitacions pel ball de màscares celebrat al teatre Romea el 1880. Litografies de Gaspar Canuda. Arxiu Romea

S'ha identificat un tipus de documentació singular, que no s'ha localitzat en els altres fons estudiats: les fitxes d'obres i els llibres de visites de personalitats.

A la dècada dels 60, el gerent del teatre, Félix Bohigas, va confeccionar una fitxa per a cada obra de teatre que es representava al Romea. Aquestes estaven ubicades en un fitxer ordenat alfabèticament. En aquesta documentació s'hi recull informació com el títol de l'obra, la seva fitxa tècnica, les recaptacions per temporada, el número d'assistents, el percentatge de diners liquidats amb la companyia teatral, etc. Actualment, aquestes fitxes representen un recurs informatiu molt interessant.

EL CASTELL DELS TRES DRAGONS			
de SERAFI PITARRA			
gatada cavalleresca, 2 actes, prosa i vers			
CLINICA MEDIA HOSPITAL CLINIC Dilluns 1 juliol 1963			
Funció benèfica.		Romea 8.000-	
de SERAFI PITARRA, adaptació infantil Jaume Batista			
23 i 30 novembre 69.-		6 CICLE CAVALL FORT	
18 gener 1970		7 CICLE CAVALL FORT	
20 febrer 1972	Romea 9.000	X CICLE CAVALL FORT	
7 i 14 novembre 1976	Romea 21.500	XX CICLE CAVALL FORT	
2-9-16 febrer 1986	C.D. 47.000	39	" " "

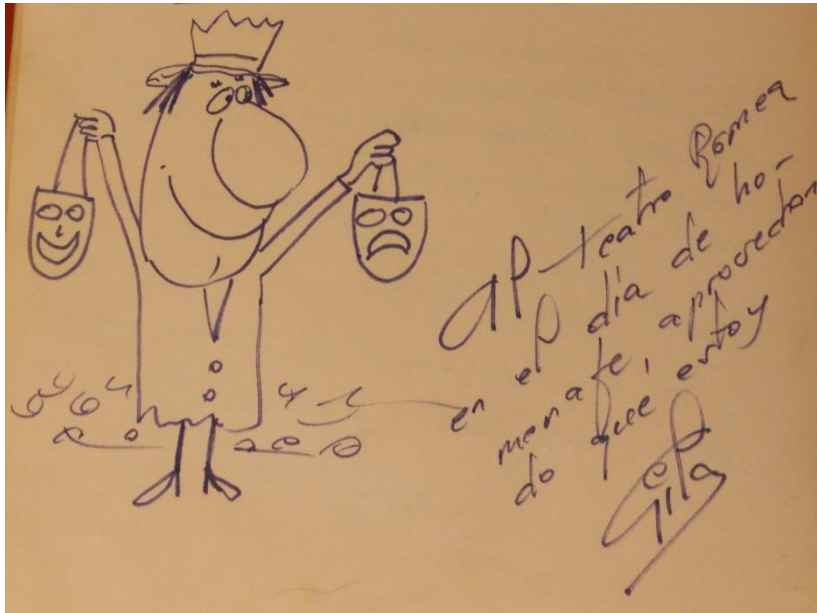

Fitxer de l'arxiu d'obres. Arxiu Romea.

Fitxa de l'arxiu d'obres "El castell dels tres dragons. Arxiu Romea.

Són interessants, pel seu valor d'evidència i estètic, els 4 llibres de visites de personalitats de 1968 a 2004. Aquests llibres recullen les signatures, dedicatòries i dibuixos de bona part dels artistes que han anat passant pel teatre. Aquests llibres són

molt valorats des de la gerència del teatre ja que foren iniciats pel pare de l'actual gerent.

Detall del llibre de dedicatòries del teatre Romea. Dibuix, text i signatura de l'humorista Miguel Gila. Any 1962.

S'han conservat, també, unes fitxes descriptives de les fotografies del teatre; sobre aquesta documentació faré referència a l'element "instruments de descripció" d'aquesta mateixa fitxa.

SISTEMA D'ORGANITZACIÓ

De l'estudi de la documentació he confeccionat el següent quadre de classificació.

1 Constitució

1.1 Títol de propietat del teatre.

2 Direcció general

2.1 Administració

2.1.1 Protocol i relacions públiques

2.1.1.1 Llibre de dedicatòries de personalitats

3 Gestió dels recursos econòmics

3.1 Gestió dels ingressos

2.1.1 Control de la recaptació diària

3.2 Gestió de les companyies

2.2.1 Contractació de companyies

3.3 Tresoreria

3.3.1 Llibres de caixa

4 Gestió dels recursos humans

4.1 Contractació

4.2 Expedients de personal

4.3 Remuneració

4.3.1 Llistats de nòmines

4.4 Seguretat Social

4.4.1 Registre d'altres i baixes

4.4.2 Llibre de matrícula del personal

4.4.3 IRPF

4.4.4 Liquidacions seguretat social

4.5 Inspeccions

3.5.1 Llibre de visita inspectora del ministeri de treball

5 Gestió del patrimoni

5.1 Gestió dels béns immobles

5.1.1 Dotació de béns immobles

5.1.1.1 Cessió/ lloguer d'espais

6 Gestió dels recursos d'informació

6.1 Fitxes tècniques dels espectacles

6.2 Gestió dels suports gràfics

6.2.1 Instrument de descripció de les fotografies.

7 Promoció i distribució comercial de l'espectacle

7.1 Invitacions Balls de màscares

7.2 Cartells

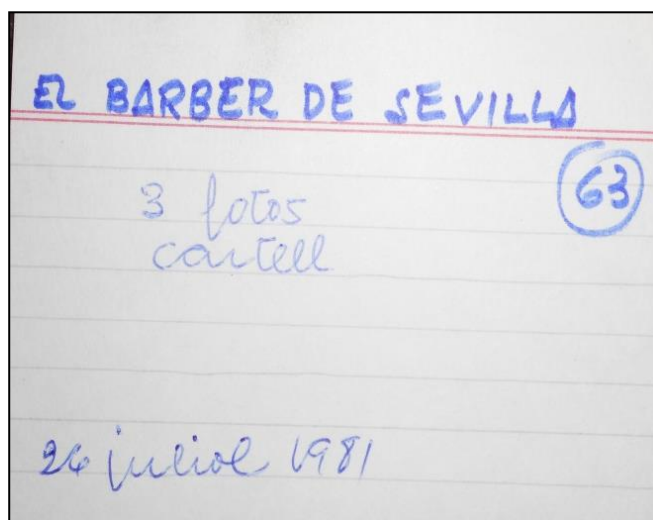
CONDICIONS D'ACCÉS

Per accedir a la documentació cal posar-se en contacte amb el gerent del Teatre Romea, el Lluís Bohigas.

INSTRUMENTS DE DESCRIPCIÓ

El cas del Teatre Romea és molt interessant ja que la saga de gerents Bohigas, amants del teatre i compromesos amb la difusió de la història del Romea, van desenvolupar, per mitjà de dues generacions, una tasca arxivística i documental gens comú al món dels arxius privats.

En Félix Bohigas fou autor d'unes fitxes que serviren com a instrument de descripció de la documentació fotogràfica. Aquestes fitxes estaven ordenades alfabèticament en un fitxer. En cada una s'indicava el títol de l'obra, la data de l'estrena, el nombre de fotografies de l'espectacle i si existia o no fotografia del cartell publicitari. Cada fitxa té un número identificatiu que correspon amb el número del sobre on es custodiaven les imatges abans de la seva donació al Centre de Documentació i MAE. Aquest instrument de descripció es va desenvolupar durant les dècades dels seixanta, setanta i vuitanta. Seria interessant que aquestes fitxes fossin cedides al Centre de Documentació i MAE juntament amb les fotografies del Romea que aquesta institució ja custodia.

Arxiu de fotos i fitxa: Instrument de descripció de les fotografies del Teatre Romea.

En Lluís Bohigas, l'actual gerent del teatre, abans de fer efectiva la donació de les fotografies les va digitalitzar i penjar en xarxa a la web de la Propietat Teatre Romea¹³. En aquesta pàgina, hi ha dues bases de dades, una per cercar fotografies d'espectacles i una altra que recull les fotografies d'actors, autors i personatges del món de l'espectacle que han treballat al Romea. Aquesta base de dades fou elaborada gràcies a la informació de les fitxes descriptives de fotografies i gràcies a l'arxiu de fitxes tècniques dels espectacles.

Per exemple, si cerquem a la base de dades les imatges de l'obra *El Barber de Sevilla*, representada el 1981, ens apareix la fitxa tècnica de l'obra i el nombre de fotografies existents, tal i com es mostrava a la fitxa manuscrita.

Bona part de les fotografies foren contextualitzades gràcies a les fitxes descriptives elaborades pel seu pare.

CERCAR / BUSCAR

Director:

Companyia / Companias:

Autor:

Espectacle - Espectáculos:

Actor:

[Inici](#) | [Espectacles - Espectáculos](#) | [Del 1981 al 1990](#) | [Any - Año 1981](#)

EL BARBER DE SEVILLA

Any	1981
Meses	Juny/Unio, Juliol/Julio
Director	PAU MONTERDE
Actors	JOSEP Mª CASANOVAS, TOMÁS HADEU, MERCÉ MONTERDE, DOMÈNECH CARRERAS, PEP FERRER, JOAN JORBA, ANGELS POCH, ALBERT NOVELLÓN, JOEL CARRERAS, MUSICS
Actores	AGUSTI HUMET, JORDI HUMET
Autor	C. DE BEAUMARCHAIS - TRADUCCIÓ-ADAPTACIÓ - PAU MONTERDE
Companyia	Companyia Grup El Globus
Funcions	41
Funciones	
Imatges	
Imagenes	

Base de dades de fotografies digitalitzades del teatre Romea

NOTES

Vaig poder accedir a l'arxiu Romea després de contactar per correu amb el seu gerent i explicar-li el motiu de la meva cerca.

En una de les entrevistes va insinuar que estava pensant en fer una segona donació de la documentació al Centre de Documentació i MAE.

INSTITUCIÓ QUE CUSTODIA EL FONS: Centre de Documentació i Museu de les arts escèniques

DATES: 1948-1990

VOLUM I SUPORT: 1000 fotografies

¹³ <http://www.teatreroameapropietat.cat>

HISTÒRIA ARXIVÍSTICA

L'any 2007, l'actual gerent del teatre Romea, Lluís Bohigas va trobar en una de les sales de la gerència del teatre uns sobres amb fotografies que estaven descrites mitjançant unes fitxes.

DADES SOBRE L'INGRÉS

Aquesta documentació ingressà al Centre de documentació i Museu de les arts escèniques a partir d'una donació del Teatre Romea el 12 de gener de 2010. Fou una iniciativa del seu gerent, en Lluís Bohigas, amb l'autorització de la propietat del teatre. En preguntar a en Bohigas sobre els motius que el van impulsar a efectuar la donació va respondre que tenia por que si ell deixava el teatre, el seu successor les fes desaparèixer.

ABAST I CONTINGUT

El fons està format per 1000 fotografies que il·lustren els més de 500 espectacles i els centenars d'actors, directors i dramaturgs vinculats al Romea. Aquesta documentació és interessant per a l'estudi de l'escenografia, els decorats i la caracterització dels personatges.

SISTEMA D'ORGANITZACIÓ

Les fotografies van incloure en el grup de sèrie de gestió dels recursos d'informació.

INCREMENTS

Possiblement s'incrementarà el fons amb futures donacions documentals per part del teatre.

CONDICIONS D'ACCÉS

lliure

INSTRUMENTS DE DESCRIPCIÓ

El Centre de Documentació i MAE ha elaborat un inventari de les fotografies, aquest recomana l'ús de la base de dades de la web del *Teatre Romea Propietat* com a instrument de descripció d'aquestes fotografies.

9.5 Fons del Gran teatre del Liceu

INSTITUCIÓ QUE CUSTODIA EL FONS Societat del Gran Teatre del Liceu

TÍTOL Societat del Gran Teatre del Liceu

DATES 1847-1982

VOLUM I SUPORT 357 UI

HISTÒRIA DEL PRODUCTOR

Els inicis del Gran Teatre del Liceu daten de 1837 quan un batalló de la Milícia Nacional creà al desafectat convent de Montsió el nucli institucional del futur Teatre: una societat dramàtica d'aficionats pel conreu de les arts escèniques.

L'any 1838, els socis decidiren afegir al projecte una orientació docent amb la voluntat d'equiparar-se al Conservatorio de Musica i Declamación de Maria Cristina a Madrid; és d'aquesta manera com neix el Liceo Filarmonico Dramatico de Barcelona.

El Liceu estava format per tres categories: els socis accionistes, els contribuents o abonats a les temporades teatrals i els alumnes de les càtedres, que rebien el seu ensenyament a canvi d'oferir representacions escèniques de franc.

El 1844, al soci de Gispert i d'Anglí se li encarregà el projecte d'adquirir un nou emplaçament pel teatre, al convent dels trinitaris. Per finançar el projecte es va decidir crear dues societats: *La Sociedad de Construcción* i la *Sociedad auxiliar de Construcción*. La primera estava formada pels socis accionistes que a canvi de les seves aportacions econòmiques obtenien dret d'ús a perpetuïtat del 50% de les llotges i butaques del futur teatre. La Sociedad auxiliar constructora aportà la resta de diners a canvi de la propietat d'altres espais de l'edifici on s'hi van instal·lar botigues o el club privat del Cercle del Liceu.

A diferència d'altres ciutats europees on la monarquia assumí la construcció de grans teatres d'òpera, el Liceu fou fruit d'aportacions particulars sota una estructura purament mercantil.

Les obres de construcció del nou teatre es van iniciar a l'abril de 1845 i es finalitzaren el 1847.

El 1854, es va arribar a l'acord de separar la institució docent de la del teatre i es funda la Societat del Gran Teatre del Liceu, encarregada de la gestió del teatre com a propietària de l'immoble.

El reglament pel govern de la Societat del Liceu establia una junta general d'accionistes que es reunia anualment i una Junta de Govern: màxim òrgan directiu de la societat.

La Societat del Gran teatre del Liceu mantingué el seu ordenament jurídic inamovible al llarg dels anys fins a la creació del Consorci el 1980. Només es modificà el seu ordenament durant els anys de la Guerra Civil que el teatre fou nacionalitzat per la Generalitat de Catalunya i passà a anomenar-se Teatre Nacional de Catalunya. El regim de Franco retornà la titularitat del teatre a la societat de propietaris, restaurant, així, l'antic funcionament.

La Societat del Gran teatre del Liceu no va explotar mai el teatre de forma directa, era la Junta de Govern qui s'encarregava d'escollir els empresaris que l'arrendaven per temporada. Aquests empresaris estaven obligats a oferir un determinat nombre de funcions i gestionaven la programació de la temporada, tot i que, a vegades, en les bases de concurs per l'arrendament, s'establia l'obligació de programar determinades òperes. L'empresa d'explotació artística s'encarregava de l'orquestra, l'attrezzo i el vestuari així com de les despeses dels subministraments de l'edifici; també, estava obligada a cedir una part de l'escenografia a la Societat. A canvi, rebia els ingressos de la venda de les localitats que no estaven adscrites a la Societat.

La Societat del Gran Teatre del Liceu tenia contractada una persona de la seva confiança: el conserge. Aquest feia funcions de gerència com gestionar els recursos humans, vigilar el compliment de la programació, controlar els ingressos i despeses, etc. El conserge feia de pont entre els interessos de les empreses d'explotació artística i els de la Societat.

El 1980, les noves exigències de l'òpera, el ballet i la música van determinar la constitució del Consorci del Gran Teatre del Liceu, en el que es va integrar la Societat i al que es va cedir l'explotació del Teatre, mantenint-se la titularitat de la Societat.

Fins la dècada dels vuitanta, el Liceu havia patit molts problemes de finançament; la venda d'entrades i les aportacions de la Societat van esdevenir insuficients, a més a més a conseqüència del seu caràcter privat, les subvencions públiques foren irrelevantes.

Durant el 1980, les administracions catalanes van prendre consciència del valor històric i cultural de la institució i l'11 de desembre, mitjançant un decret de la Generalitat, es crea el Consorci del Gran Teatre del Liceu. En un primer moment en formà part la mateixa Generalitat, l'Ajuntament de Barcelona i la Societat del Gran Teatre del Liceu; posteriorment s'hi afegí la Diputació de Barcelona i el Ministeri de Cultura. Malgrat la creació del Consorci i l'entrada de finançament públic no es va aconseguir aturar el dèficit de l'economia del teatre.

Després de l'incendi de 1994, la Societat del Gran Teatre del Liceu i el Consorci van assolir un acord per a la seva reconstrucció i finançament i el 7 d'octubre de 1999, es va celebrar la funció inaugural.

HISTÒRIA ARXIVÍSTICA

Aquesta documentació es troba ubicada al mateix teatre sota la custòdia dels membres de la Societat del Gran Teatre del Liceu. El 13 de gener de 2011 es va signar un conveni de col·laboració entre la Universitat Autònoma i el president de la Societat del Gran Teatre del Liceu. Mitjançant aquest acord, el grup de recerca "Les músiques en les societats contemporànies" del Departament d'Art i Musicologia de la UAB, assumia les tasques d'investigar, catalogar i digitalitzar el patrimoni documental de la societat del Gran Teatre del Liceu.

ABAST I CONTINGUT

L'arxiu el formen més de 50.000 documents reunits orgànicament per la Societat del Gran Teatre del Liceu en l'exercici de les seves activitats i funcions. Comprèn el període cronològic de 1847 a 1982, any de la creació del consorci. Aquest fons documental és excepcional tant per la seva extensió cronològica com per la seva continuïtat i riquesa.

S'han conservat més de 600 partitures manuscrites d'òperes representades al teatre, algunes d'elles catalanes, així com diverses partitures interpretades durant els balls de màscares de Carnaval.

Són molt interessants les partitures de les òperes que contenen anotacions manuscrites als marges, la majoria d'elles datades al segle XIX. Aquestes són d'incalculable valor per a saber com es representava exactament la música a Catalunya durant aquella època.

Trobem, també, més de 700 fotografies, 600 de les quals són plaques de vidre; aquestes il·lustren els retrats dels socis del teatre, les representacions i les escenografies. La fotografia més antiga és de l'any 1844, de Joaquim de Gispert, soci i impulsor de la construcció del teatre.

Els llibres d'actes de la junta de govern es conserven de forma íntegra des de 1844, així com les memòries d'actuacions anuals i els copiadors de cartes de 1844 a 1978. També es conserven les actes de la junta general d'accionistes des del 1854 ininterrompudament fins al 1989.

Pel que fa als estatuts, s'han localitzat diversos exemplars, així com els expedients per a la modificació d'aquests; també els reglaments que regien els contractes d'explotació artística, els de les Juntes de Govern, els de les juntes d'accionistes i els de l'orquestra.

Un dels documents administratius més singulars de l'arxiu és el llibre del conserge, que recull en 26 volums el dia a dia del teatre. El dietari reflecteix l'organització, el manteniment i la vida artística del Liceu, així com els esdeveniments polítics de la ciutat que irrompien en la vida quotidiana del teatre.

La documentació de gestió patrimonial és força rica; amb els contractes d'arrendament a les empreses d'explotació artística datats entre el 1869 i el 1921. En unes carpetes, s'ha localitzat la documentació que les empreses d'explotació artística lliuraven a la junta de govern, aquestes encara estan pendents d'estudi però s'ha identificat correspondència i documentació de gestió dels recursos humans.

Trobem, també, documentació pròpia de la gestió dels béns mobles referent a l'adquisició i manteniment de maquinària. També destaquen els informes tècnics i els expedients de reformes i construccions, que contenen tota la documentació generada tant en el moment de construcció de l'edifici com durant les fases de reconstruccions posteriors, com per exemple: la documentació de l'incendi del 1861, les reformes del segle XX, les reparacions dels desperfectes produïts per la Guerra Civil i les obres d'ampliació i millores tècniques posteriors. Aquesta documentació és molt interessant pels estudis arquitectònics i de restauració.

Pel que fa a la documentació de gestió dels recursos humans es conserva aquella referent als treballadors, que depenien directament de la Societat, com els auxiliars

d'administració, guardes, serenos, porters, maquinistes, personal de manteniment, etc. Les tipologies documentals detectades són les de contractes laborals, llistats de nòmines, documentació fruit del compliment amb les obligacions amb la Seguretat Social, etc. Aquesta documentació és més representativa, des d'un punt de vista quantitatiu, a partir de la segona meitat del segle XX.

Són molt interessants els més de 80 dissenys escenogràfics: dibuixos i pintures realitzades a l'aquarel·la per escenògrafs catalans com Oleguer Junyent, Mestres Cabanes, Salvador Alarma, Maurici Vilomara, Ramon Batlle i Amigó, Josep Castells, i López & Cáseres. Aquesta tipologia documental es pot relacionar amb les fotografies d'escenografia, mitjançant les quals es pot apreciar el resultat final dels dissenys.

Durant la primera actuació arxivística, s'ha localitzat una documentació que es considerava perduda: la dels anys de la Guerra Civil .

S'ha trobat, també, entre la documentació administrativa, les notes sobre arts escenogràfiques de Soler i Rovirosa, un dels escenògraf més importants del modernisme, així com una memòria sobre les responsabilitats d'un director d'escena en una òpera escrita per Adrià Gual el 1902.

També cal destacar els més de 500 programes de mà datats entre mitjan del segle XIX fins els anys 80 del segle XX.

s'han conservat els llibres de caixa de 1900 a 1985 i diversos manaments de pagament. També s'ha identificat documentació de caire fiscal, encara sense inventariar. s'ha localitzat la documentació fruit de la gestió dels balls de màscares entre el 1884 i el 1909, però el seu estudi encara està per desenvolupar.

SISTEMA D'ORGANITZACIÓ

La documentació mai ha estat classificada. A partir de l'inventari sumari, que he pogut consultar, he elaborat el següent quadre de classificació que s'hauria de completar i detallar quan s'hagi estudiat a fons tota la documentació.

1 Constitució de la societat

1.1 Estatuts i reglaments

2 Direcció general

2.1 Junta General d'Accionistes

2.1.1 Llibres d'actes de la Junta General d'accionistes

2.2 Junta de Govern

2.2.1 Llibres d'actes de la Junta de Govern

2.2.2 Memòria de les actuacions

2.2.3 correspondència

2.3 Dietari: Llibre del conserge

3 Gestió dels recursos econòmics

3.1 Gestió de les despeses

3.1.1 Manaments de pagament

3.2 Tresoreria

3.2.1 Llibres de caixa

4 Gestió dels recursos humans

4.1 Contractació

4.2 Remuneració

4.2.1 Llistats de nòmines

4.3 Seguretat Social

5 Gestió del patrimoni

5.1 Gestió dels bens mobles

5.1.1 Adquisicions i manteniment de maquinaria

5.2 Gestió bens immobles

5.2.1 construcció i manteniment de l'immoble

5.2.2 Expedients d'obres

5.3 Dotació de béns immobles

5.3.1 Contractes d'arrendament/subarrendament d'explotació artística

6 Producció artística

6.1 Gestió escenogràfica

6.2 Dissenys escenogràfics

7 Gestió dels recursos d'informació

7.1 Gestió musical

7.1.1 Partitures

7.2 Gestió dels suports gràfics

7.2.1 Fotografies

7.3 Recursos bibliogràfics

INCREMENTS

No es preveuen increments. Seria interessant poder localitzar la documentació d'explotació del teatre per les diverses empreses. Aquests fons, portarien valuosíssima informació sobre l'explotació artística del teatre.

CONDICIONS D'ACCÉS:

Accés restringit, cal contactar amb la Societat del Gran teatre del Liceu per a la seva consulta.

INSTRUMENTS DE DESCRIPCIÓ

Actualment el grup de recerca MUSC: Les músiques en les societats contemporànies, està treballant en l'elaboració d'un primer inventari de la documentació. És a partir d'aquest inventari que he treballat per elaborar la fitxa descriptiva del fons.

DOCUMENTACIÓ RELACIONADA

La documentació del Consorci, des de la dècada dels noranta del segle XX fins a l'actualitat, forma part d'un fons diferenciat del de la Societat del Gran Teatre del Liceu. Aquest no ha estat objecte d'estudi per criteris cronològics.

A l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (diversions públiques del fons Ajuntament borbònic) trobem també documentació del Gran Teatre del Liceu, dels anys 1845 i el 1885. La major part d'aquesta documentació fa referència a les obres de construcció del teatre i a les obres, posteriors, de remodelació i reconstrucció. Destaca, també, la correspondència de l'arquitecte Josep Oriol Mestres, que fou un dels responsables del disseny arquitectònic del Liceu; i la documentació que fa referència a l'adquisició de vestuari i decorats per al teatre.

9.6 Fons del teatre Principal o Casa de la Comèdia

INSTITUCIÓ QUE CUSTODIA EL FONS: Arxiu històric de l'Hospital de la Sant creu i Sant Pau.

TÍTOL: Teatre Principal/ Casa de la Comèdia

DATES: [1626-1919]

HISTORIA DEL PRODUCTOR

La història del teatre Principal s'inicia quan els administradors de L'Hospital de la Santa Creu sol·liciten al capità general, l'obtenció d'un benefici sobre les comèdies representades a Barcelona per a destinar-lo a usos caritatius. Aquesta concessió es va materialitzar mitjançant un privilegi concedit per Felip II ,el 1587, que atorgava exclusivitat a l'Hospital per decidir quines companyies podien actuar, el lloc de les representacions i la disposició dels beneficis resultants.

Durant els primers anys i mentre s'edificava un edifici estable, l'hospital va construir un recinte de fusta per a les representacions. El nou local es finalitzà el 1601 i comptava amb un pati, tres pisos i tretze llotges, i estava cobert i il·luminat amb grans finestrals. Aquest primer edifici va patir diversos incendis i entre el 1728 i el 1729 es va ampliar i reconstruir amb pedra.

L'any 1760, es va decidir canviar de local per un de nou, situat a les Rambles. Aquesta nova seu tenia una sala més àmplia i capacitat per a 1000 espectadors i el 1776 se li construí una nova façana, que és la que ha arribat fins als nostres dies.

El teatre fou gestionat, des dels inicis, per una junta de canonges que l'arrendava a l'empresari que ofería les millors condicions econòmiques.

L'època de major esplendor del teatre s'inicia a mitjans del segle XVIII amb la contractació de les primeres companyies líriques italianes. El teatre, aviat, va adquirir fama tant a nivell nacional com internacional ja que pel seu escenari passaren els millors cantants lírics i les més reconegudes companyies de declamació.

El teatre esdevingué el punt de trobada de totes les classes socials barcelonines, no només durant les representacions escèniques, sinó també en els balls de màscares de

Carnaval. Durant el primer terç del segle XIX foren populars els espectacles de màgia i de sarsuela, i l'òpera va esdevenir un veritable espectacle de masses.

El 1833, gràcies a la nova política liberal, l'Hospital de la Santa Creu va perdre el privilegi de la comèdia a la ciutat i ben aviat van començar a aparèixer teatres competidors: el Teatre dels Gegants, el Teatre Nou i finalment el Gran Teatre del Liceu.

A partir del 1840 el teatre passà a anomenar-se: Teatre Principal, per tal de marcar distàncies respecte els altres espais escènics. Des del primer moment es va produir una competència directa amb el Gran Teatre del Liceu. Aquesta rivalitat es va centrar en aconseguir les millors programacions, i en ésser els primers en estrenar els títols de més èxit o a contractar els millors cantants. Fins mitjan dels anys quaranta del segle XIX, el Principal va mantenir la primacia, però a partir de llavors, el Liceu, més innovador i ric, va convertir-se en el gran teatre de la ciutat. Malgrat això, el Principal encara fou el primer en estrenar *Aida* o l'òpera de Wagner *Lohengrin* i també el primer local en albergar la primera mostra pública de fotografia en moviment, el 1896, amb el Kinematograph.

Cap el 1870 ja s'aprecien els primers símptomes de decadència, agreujats a partir dels primers anys del segle XX, fet que va coincidir amb la venda del teatre a l'empresari Teodor Seebold, el 1918. A partir d'aquest any, el teatre deixarà de pertànyer a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau.

Pel que fa a l'immoble, el 1919 canvia la seva programació per la projecció cinematogràfica amb el nom de Principal Palace, però va combinar aquesta activitat amb espectacles teatrals i musicals. Als anys trenta, també s'hi va representar espectacles de varietats i sarsuela.

L'any 1939, canvià el nom pel de Principal Palacio i el 1943, va obrir una nova sala de cinema amb el nom de Cine Latino. Una part de l'edifici es va cedir per a la construcció d'un frontó, una sala de billar i un cabaret anomenat La cúpula Venus.

El 1979 el teatre fou adquirit per l'empresa Balaña, que l'explotà com a cinema. Durant els anys noranta, s'hi feren representacions esporàdiques de teatre, concerts, recitals i espectacles operístics. El gener de 2006, finalment, va tancar les portes com a teatre. Actualment s'està negociant l'adquisició per part de l'Ajuntament de Barcelona.

HISTÒRIA ARXIVÍSTICA

L'Arxiu de la Santa Creu i Sant Pau custodia La documentació del teatre des de la seva fundació fins al 1918, any de la seva venda.

ABAST I CONTINGUT

La documentació del teatre Principal o Casa del Teatre és molt interessant ja que és la font d'informació més antiga sobre la gestió dels teatres i les arts escèniques a la ciutat de Barcelona. S'ha conservat la documentació de forma més o menys íntegra des del privilegi de 1587 concedit per Felip II que és el document més antic del fons. També es conserva la correspondència entre els administradors del teatre i l'Ajuntament de Barcelona mitjançant la qual es recordava el privilegi d'exclusivitat i es denunciaven els teatres clandestins.

S'han conservat les escriptures de propietat dels edificis del teatre, així com aquelles dels immobles annexos: locals i terrenys dependents de la Casa del teatre datats entre el 1526 i el 1874, també tenim la documentació referent a les negociacions per a la venda del teatre, a partir de 1850. Són interessants els diversos resums del llibre d'actes del consell d'administració del teatre des de 1861 fins el 1872 i la correspondència d'entrada que avarca cronològicament el període de 1698-1916. S'ha conservat la documentació fruit de diverses causes judicials, tant amb el personal del teatre com amb les empreses d'explotació artística. Sobre la mateixa temàtica trobem els rebuts i les liquidacions amb els advocats. Pel que fa a la gestió dels recursos econòmics trobem 5 llibres diaris de 1780 a 1816, elaborats per les empreses d'explotació artística, també trobem les relacions de recaptacions, per cada obra de teatre des del 1699 fins al 1915, ininterrompudament. Aquesta documentació ens permet conèixer la totalitat d'espectacles representats al Principal i l'acollida per part del públic.

Respecte a la contractació de companyies es conserven alguns contractes col·lectius, correspondència amb les companyies líriques italianes i còmiques espanyoles i els rebuts de pagament a aquestes, així com diversos llistats de les companyies que van actuar al teatre. La documentació fruit de la gestió dels recursos humans és molt escadussera. Només es conserven els expedients de personal dels músics i les peticions laborals, enviades al teatre, sol·licitant formar part de l'orquestra. Entre aquesta documentació, s'ha conservat un comunicat escrit pels músics el 1851 negant-se a assajar als locals del Gran Teatre del Liceu. També s'ha conservat la documentació relativa a la mutualitat dels coristes, els contractes del personal del teatre i els llistats de nòmines.

Hi ha força documentació referent a la gestió dels béns immobles. Destaquen els expedients d'obres que fan referència a la construcció i manteniment del teatre entre 1596 i 1897, i en els que podem localitzar diverses tipologies documentals com per exemple les relacions dels jornals satisfets als obrers, els informes tècnics desenvolupats pels arquitectes, els convenis sobre la utilització d'aigua al teatre, les relacions de despeses per obres, etc. També s'ha conservat un llibre del 1788 al 1795 on es van registrades totes les obres de reconstrucció del teatre a causa d'un incendi ; relacionat amb aquest llibre es localitzen, en una carpeta apart, les factures dels diversos proveïdors. S'ha conservat també documentació que fa referència als pactes pel finançament de la reconstrucció del teatre entre l'administració i el Marquès de Ciutadilla.

S'han identificat també documentació fruit de la relació dels responsables del teatre amb l'assegurança amb motiu de les obres de reconstrucció de l'edifici per l'incendi de 1913 així com uns plànols de la mateixa època.

Troben també unes carpetes amb plànols del teatre de 1834 a 1918, tant de la façana com de l'interior; i plànols de les instal·lacions i dels terrenys gestionats pels administradors del teatre. Tota aquesta documentació fruit de la gestió del patrimoni immoble és de gran interès pels estudis història arquitectònica.

Destaquen pel seu interès els 55 inventaris de béns mobles del teatre i dels edificis annexos, en aquests s'especifica el mobiliari, l'escenografia i el vestuari i daten del període 1750-1866.

Pel que fa a la gestió de les instal·lacions hi ha diverses còpies dels comunicats adreçats a la companyia d'aigües i a l'assegurança d'incendis informant de la venda del teatre a un empresari particular.

s'han conservat també els contractes d'arrendament del teatre als diversos empresaris que l'explotaren artísticament, i els contractes de lloguer de les diverses dependències del teatre per a exposicions o per a gestió del Cafè de les Delícies, de la xocolateria, del quiosc del vestíbul, del restaurant Lyon d'Or, així com de les diverses sales cedides a l'Ateneu Barcelonès, al Cercle Republicà, i a la societat de fondistes.

S'han conservat unes carpetes on es troba la documentació referent als proveïdors del teatre (1729-1915), Aquesta està ordenada en subcarpetes, per tipologia del productor: sastres, fusters, arrendadors d'instruments musicals, pintors, escenògrafs, etc. Aquesta documentació és molt interessant pel coneixement de les diverses empreses i professionals especialitzats que proveïen l'escena barcelonina.

És també molt interessant la documentació referent a la gestió escenogràfica, com les comandes per a l'adquisició de decorats, els fulls de càlcul de les despeses escenogràfiques, etc. Entre aquesta documentació destaca un informe de l'escenògraf Josep Planella i diversos inventaris de telons i attrezzo per a les representació de comèdies (1783-1896).

Pel que fa a la gestió musical trobem diverses partitures així com la documentació referent a la seva adquisició tant per mitjà de compra com per mitjà de lloguer. Aquesta documentació és de gran interès per a l'estudi dels circuits comercials de la indústria musical, tant a nivell local com a nivell europeu. També es conserven llibrets manuscrits de comèdies representades al teatre durant el segle XVIII, i llibrets impresos des de mitjans del segle XIX fins a la primera dècada del segle XX. Cal remarcar l'existència d'uns llistat de tots els llibrets d'òpera propietat del teatre per gestionar, adequadament, els recursos d'informació.

S'han conservat també retalls de premsa sobre notícies referents al teatre del 1841 al 1851 i un total de 70 cartells aproximadament des del 1828 fins al 1908)

SISTEMA D'ORGANITZACIÓ

La documentació està organitzada en caixes i ordenada per matèries i suports, que no es correspon estrictament al quadre de classificació base, que he desenvolupat en el capítol 7. Per respecte a l'ordre original de la documentació reproduiré la seva organització interna:

- 1 Privilegis i concessions fetes al Teatre Principal de la Santa Creu
- 2 Cases i terrenys que formen la casa del teatre
- 3 Obres fetes al Teatre Principal. Comptes
- 4 Reconstrucció del teatre principal. Comptes de les obres
- 5 Incendi del teatre Principal, reconstrucció de l'edifici 1787-1799/ 1913-1917
- 6 Plànols i dibuixos
- 7 Venda del teatre Principal
- 8 Recaptacions del teatre, llibres de comptabilitat
- 9 Recaptació del teatre
- 10 Comics-musics-coristes

- 11 Proveïdors del teatre Principal. Comptes
- 12 Arrendament del Teatre Principal
- 13 Arrendament de locals i dependències que formen part de la casa del teatre
- 14 Inventaris del teatre principal
- 15 Comedies-llibrets-papers de música
- 16 Impresos
- 17 Personal del teatre
- 18 Sessions de la molt il·lustre administració referent al teatre Principal
- 19 Causes judicials
- 20 Correspondència

INSTRUMENTS DE DESCRIPCIÓ

L'arxiu històric de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau ha elaborat un inventari analític de la documentació.

DOCUMENTACIÓ RELACIONADA

A l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona trobem 9 unitats d'instal·lació amb documentació referent a la gestió d'aquest teatre ubicada en el fons de l'Ajuntament borbònic, a la sèrie de diversions públiques. Aquesta documentació abasta cronològicament el període comprès entre 1718-1875. Trobem correspondència entre l'Ajuntament i els administradors del teatre, contractes d'arrendament als diversos empresaris per a l'explotació artística i els expedients sancionadors a aquests, per incompliment de les obligacions amb el personal contractat. També trobem diversos contractes a actors i actrius, els inventaris de vestuari i decoració, els rebuts de compra de material de caracterització, etc. Pel que fa a la documentació de gestió econòmica destaquen els 6 llibres de registre d'ingressos i despeses del teatre, alguns rebuts i lliuraments. Aquesta documentació disposa d'un inventari analític que es pot consultar des de la web de l'arxiu.

NOTES

La documentació del teatre Principal és un subfons que depèn del fons de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau.

10 Conclusions

Proposo definir el concepte arxiu/ fons de teatre com el conjunt de documentació produïda fruit de la gestió i l'explotació d'un espai teatral, tant en la seva vessant administrativa com artística. A l'hora d'enfrontar-me als 6 fons que han constituït el material d'estudi pel meu treball m'he trobat amb la problemàtica d'identificar, correctament, el productor. En els fons analitzats apareixien dos actors: els propietaris dels teatres, per una banda, i les empreses d'explotació artística, per una altra. Els fons documentals poden reunir la documentació tant dels propietaris, com dels arrendataris, com d'ambdós. Per tant, proposo, pels casos dubtosos en què la documentació està molt fragmentada, considerar el teatre amb l'entitat suficient per esdevenir ens productor de fons.

Durant la gènesi del treball volia centrar l'estudi en els arxius històrics que encara restaven als teatres, però vaig haver de descartar-ho ja que la majoria de teatres em van informar que no tenien la documentació històrica, a excepció del Teatre Romea i del Gran Teatre del Liceu. Per tant, la resta de fons els vaig consultar en diverses institucions d'arxiu. El total de fons localitzats han estat 9, d'aquests he desenvolupat les fitxes descriptives de 6.

Malauradament, bona part dels fons documentals dels teatres han estat eliminats, els altres resten en mans de particulars. També he pogut comprovar com en molts casos la conservació d'un fons, com el cas del Molino, està a mercè de l'atzar i de la bona voluntat de les persones ja que si la veïna del Poble Sec no hagués rescatat la documentació hauríem perdut la totalitat del fons.

Els fons que resten sota la custòdia de particulars haurien de ser recuperats i posats a l'abast de l'investigador mitjançant les bones pràctiques que recull la Llei del Patrimoni Documental Català i la d'Arxius i Documents. Aquestes lleis justifiquen la conservació de la documentació històrica dels teatres, com a bé integrant del patrimoni documental català i aporta els mecanismes per garantir la conservació d'aquests fons. No obstant, caldria que s'apliquessin de forma més enèrgica, per part de les administracions.

He assenyalat també, en un altre capítol, la necessitat d'obrir un debat per a la recuperació i la conservació d'aquest tipus de fons, i la idoneïtat de què un ens públic assumeixi el lideratge d'aquesta tasca. El primer pas per a la recuperació d'aquests fons és la seva localització i l'elaboració d'una guia, que permetria informar als investigadors sobre d'ubicació dels fons. Una de les accions primordials que cal plantejar a l'hora d'impulsar qualsevol política de preservació és la conscienciació dels actuals gestors dels teatres; cal fer entendre que l'ingrés, en arxius públics, dels fons

històrics és la forma més òptima de garantir la preservació i l'accés a la documentació. La digitalització és també una forma d'obrir els arxius als usuaris, tal i com està fent el grup de recerca de la UAB: *Les músiques en les societats contemporànies* amb la documentació del Gran Teatre del Liceu. Per damunt de tot, no podem permetre que el patrimoni documental de les arts escèniques quedi en l'oblit i sigui eliminat impunement com fins ara.

A partir de l'estudi específic de cada fons, he pogut desenvolupar unes idees generals sobre dos aspectes: el tipus d'informació que ens aporta aquesta documentació i les sèries documentals que en són comunes. La documentació dels teatres informa de la pròpia història de l'organisme, ja que en diversos casos la bibliografia és pràcticament inexistent, he detectat que s'ha escrit molt sobre teatre, però pel que fa a la història i l'evolució dels teatres i els espais escènics hi ha un buit bibliogràfic. Aquests fons obren possibilitats de recerca en diversos camps com per exemple el de les arts escèniques, la musicologia, l'arquitectura, la història, la història de l'art, etc. Són les fonts primàries més importants per a l'estudi de la història dels teatres de Barcelona. Aquest capítol l'he il·lustrat amb gran quantitat d'imatges perquè el lector pugui apreciar, de forma gràfica, la documentació a la que faig referència.

En el quadre de classificació general que he elaborat es veu com hi ha moltes sèries comunes amb qualsevol tipus d'organització; com a classe específica, fruit de l'explotació teatral tenim la de producció artística i la de promoció i distribució comercial de l'espectacle. L'objectiu d'aquest quadre de classificació és que en un futur pugui servir de suport per a futurs tractaments arxivístics a fons documentals de teatres.

11 Bibliografia i Fonts arxivístiques

Arxius

MAE: Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques - Institut del Teatre

Fons Teatre Circ Barcelonès

Fons el Molino

AHSCP: Arxiu Històric de l'Hospital de la Santa Creu i Sant pau AH

Fons Teatre Principal

BNC: Biblioteca Nacional de Catalunya

Fons Eldorado

CDAEP: Centre de Documentació Històrico-social. Ateneu Enciclopèdic Popular.

Fons el Molino

AHCB: Arxiu Històric Ciutat de Barcelona

Fons Ajuntament Borbònic

Bibliografia

ADROER, Àngels; GIFRE, Pere. "Arxius privats i arxius patrimonials a Catalunya". *Lligall. Revista catalana d'Arxivística*, núm.1 pp. 83-96. 1989.

BACARDID, Ramón; Romea, 125 anys. Barcelona,

BADENAS RICO, Miquel; *Fets i gent del Poble-Sec i el Paral·lel d'abans: records i enyorances d'un xicot de barri*. Barcelona. Ajuntament de Barcelona. 2006

BADENAS RICO, Miquel. *El Paral·lel història d'un mite: un barri de diversió i d'espectacles a Barcelona*. LLeida. Pagès, (Guimet 26) 1998.

BERNAL, Àngels; DURAN, Anna : "La identificació dels fons de l'Administració a l'Arxiu Nacional de Nacional de Catalunya", a *Lligall 18*. AAC. Barcelona. 2001.

BOADAS, Joan; Fernández, Josep ; Masachs, Josep M.; Planes, Ramon; Rovira, Manuel. "Conceptes generals i tipologies de fons privats", *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, núm. 16 pp.299-313 (2000)

CIMARRO, Jesús; Producción, gestión y distribución del teatro. Madrid, Ediciones Autor, 2009.

CUNILL CANALS, Josep. *Gran Teatro Español (1892-1935): història del primer teatre del Paral·lel*, Barcelona, 2011

CURET, Francesc. *Història del teatre català*. Barcelona: Aedos 1967.

FÀBREGAS, Xavier. *Aproximació a la història del teatre català modern*. Barcelona. Curial 1972.

FÀBREGAS, Xavier. *Teatre Principal o antic teatre de la Santa Creu de Barcelona*. Barcelona, 1979

GALLÉN, Enric. *Teatre Goya, 1916-2008*. Barcelona, 2008.

GUARDIET I BERGÉ, Montserrat; *El teatre líric de l'exemple: 1881-1900*. Barcelona. Pòrtic. 2006

HEREDIA HERRERA, Antonia. *Archivística general: Teoría y práctica*. Sevilla: Diputación Provincial. 1987.

LLORET, Teresa. *Gran Teatre del Liceu*. Barcelona Fundació Gran Teatre del Lluceu. 2002.

Manual d'arxivística i gestió documental. Coordinadors: Emília Capell i Garriga, Mariona

Corominas i Noguera. Barcelona: Associació d'Arxivers de Catalunya, 2009

RADIGALES, Jaume. *Els orígens del Gran Teatre del Liceu, 1837-1847. De la plaça de Santa Anna a la Rambla. Història del Liceu Filharmònic d'Isabel II o Liceu Folodramàtic de Barcelona*. Barcelona, 1998

PERMANYER, Lluís; *El Molino, un segle d'història*. Barcelona: Angle, 2009

RAMON, A. "El deambular barceloní dels espais escènics" Barcelona, metròpolis mediterrània Setembre 2011, p. 52-57.

Romea, 125 anys. Coordinador: Enric Gallén. Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1989.

RUIZ RODRÍGUEZ, Antonio Ángel (ed.). *Manual de archivística*. Madrid: Síntesis, 1995.

SUERO ROCA, Maria Teresa; *El teatre representat a Barcelona de 1800 a 1830*. Vol 1.(Estudis 2) Barcelona. Diputació de Barcelona 1987

Legislació

Decret orgànic dels teatres del regne, de 7 de febrer de 1849. (Gaceta de Madrid 8/02/1849)

Decret de 22 de novembre de 1901, pel que se aprova el Reglament d' Arxius de l' Estat. (Gaceta de Madrid, 36/11/1901)

Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, DOGC, núm. 1.807, d'11.10.1993.

Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents, DOGC, núm. 3.437, de 24.07.2001.

Pàgines web

ANC : La iniciativa per al foment dels arxius empresarials històrics

<http://www20.gencat.cat/portal/site/msi-cultura/menuitem.0a92779e390371ba411cb318b0c0e1a0/?vgnextoid=5ec9e54e95c3a210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=5ec9e54e95c3a210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=detall> (consulta: 20/03/2012)

Teatre Romea Propietat

<http://www.teatreromeapropietat.cat> (consulta 2/04/2012)

Hemeroteca de la Vanguardia

<http://www.lavanguardia.com/hemeroteca> (consulta el 2/05/2012)

International Observatory of theatres at risk

<http://www.theatresatrisk.org/go/spip.php?article5> (consulta 7/04/2012)
